

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101003/I/2019/36086129770535684

PRÍJMOVÉ NEROVNOSTI V EURÓPSKEJ ÚNII
A ICH DETERMINANTY

Diplomová práca

2019

Bc. Simona Kubišová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

PRÍJMOVÉ NEROVNOSTI V EURÓPSKEJ ÚNII
A ICH DETERMINANTY

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska politika

Študijný odbor: Národné hospodárstvo

Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky

Vedúci záverečnej práce: Ing. Elena Fífeková, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Simona Kubišová

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by som chcela poďakovať svojej vedúcej práce Ing. Elene Fífekovej, PhD. za jej cenné rady, ktoré mi poskytla pri riešení problematiky diplomovej práce a tiež moja vďaka patrí Ing. Eduardovi Nežinskému, PhD. za odborné rady v empirickej časti.

ABSTRAKT

KUBIŠOVÁ, Simona: *Príjmové nerovnosti v Európskej únii a ich determinanty*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Elena Fifeková, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2019, 73 s.

Zámerom predkladanej diplomovej práce je pomocou dostupných makroekonomických indikátorov preskúmať úroveň príjmových nerovností v Európskej únii. Globálne príjmové nerovnosti sa prejavujú v daných krajinách aj v iných ako regionálnych zoskupeniach len s vyššou alebo nižšou intenzitou. Skúmanie príjmových nerovností v rámci Európskej únie je veľmi aktuálne a považuje sa za nevyhnutné na prijímanie opatrení hospodárskej politiky potrebných na ich eliminovanie. Správnymi nástrojmi je možné príjmové nerovnosti v ekonomikách zmierňovať, ale určitá úroveň nerovností bude existovať stále. Cieľom diplomovej práce je zhodnotenie vývoja príjmových nerovností, vzťah medzi príjmovými nerovnosťami a ekonomickou výkonnosťou, tiež preskúmať vplyv jednotlivých možných determinantov, ktoré nerovnosť v príjmoch v Európskej únii zapríčiňujú. Diplomová práca pozostáva z piatich kapitol. V práci je zahrnutých 21 grafov, 3 tabuľky a 1 príloha. V prvej kapitole sa venujeme vybraným prístupom zaoberajúcimi sa problematikou príjmovej nerovnosti prostredníctvom realizovaných analýz významných ekonómov. V druhej kapitole je identifikovaný cieľ práce, kde sme si vytýčili primárny cieľ a tiež niekoľko čiastkových, ktoré nám pomôžu k realizácii nášho hlavného cieľa. Tretia kapitola sa zaoberá metódami, ktoré sme v danej práci použili na uskutočnený výskum. Štvrtá kapitola je zameraná na nadobudnuté výsledky našej práce. Posledná kapitola je venovaná diskusii, ktorá popisuje možné riešenia na elimináciu príjmovej diferenciácie.

Kľúčové slová: príjmová nerovnosť, ekonomická výkonnosť, hrubý domáci produkt, determinanty, Gini koeficient

ABSTRACT

KUBIŠOVÁ, Simona: *Income inequalities in the European union and their determinants*. – University of Economics in Bratislava. The Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. – Thesis Supervisor: Ing. Elena Fifeková, PhD. Bratislava: NHF EU, 2019, 73 p.

The purpose of presented master's thesis is to explore the level of income inequalities in European Union using macroeconomic indicators available. Global income inequalities are becoming evident in these countries and also in other than regional integration's countries only with higher or lower intensity. Study of the income inequalities within European Union is a current topic and it is considered inevitable in adopting the economic policy measures which are needed for their elimination. With the right measures it is possible to reduce the income inequalities, but there still will be the certain level of inequalities in the economy. The aim of the master's thesis is to evaluate the income inequalities development, the dependence between income inequalities and economic performance and also to review the impact of individual determinants possible, which cause the inequality of incomes in European Union. The master's thesis consists of five chapters. In the thesis there are 21 graphs, 3 tables and 1 appendix included. In the first chapter we address the chosen approaches which deal with the issue of income inequalities through the analyses carried out by important economic experts. In the second chapter we identify the aim of the thesis, where we set the primary goal and also several partial goals, which would help us in realization of our main goal. In the third chapter we identify research methods that we used in the thesis in order to carry out the research. The fourth chapter presents the results of the research of our thesis. The last chapter is dedicated to the discussion, where we summarize the results achieved.

Key words: income inequality, economic performance, gross domestic product, determinants, Gini coefficient

OBSAH

Zoznam grafov a tabuliek	8
Úvod	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	11
1.1 Vybrané prístupy k problematike príjmovej nerovnosti	11
1.2 Trendy v príjmovej nerovnosti	15
1.3 Vzťah príjmovej nerovnosti a ekonomického rastu.....	17
1.3.1 Vzťah medzi regionálnymi nerovnosťami a ekonomickým rastom	21
1.4 Skúmanie príčin príjmových nerovností v teoretických a empirických prácach.....	23
2 Cieľ práce	27
3 Metodika práce a metódy skúmania	28
4 Výsledky práce	30
4.1 Príjmové nerovnosti domácností v krajinách EÚ	30
4.2 Ekonomická výkonnosť krajín Európskej únie.....	34
4.3 Príjmová nerovnosť a ekonomická výkonnosť v Európskej únii	36
4.3.1 Regionálne disparity v krajinách EÚ	40
4.4 Vplyv vybraných determinantov na príjmové nerovnosti v európskom regióne strednej a východnej Európy.....	43
4.5 Zhodnotenie závislosti skúmaných premenných a príjmovej nerovnosti	52
5 Diskusia.....	58
Záver	61
Zoznam použitej literatúry	64
PRÍLOHY	73

Zoznam grafov a tabuliek

Graf č. 1 Williamsova krivka.....	21
Graf č. 2 Rozdelenie celkových príjmov na základe kvartilov v štátoch EÚ (rok 2017)	30
Graf č. 3 Medián ročného ekvivalentného príjmu v EÚ 28.....	31
Graf č. 4 Medián ročného ekvivalentného príjmu v PPS	32
Graf č. 5 Medián disponibilných príjmov podľa pohlavia v PPS EÚ (rok 2017)	33
Graf č. 6 Ekonomická výkonnosť krajín EÚ 28 (PPS, rok 2017).....	34
Graf č. 7 HDP na obyvateľa PPS, EÚ 28 = 100 %, (2008-2017).....	35
Graf č. 8 Vzťah medzi HDP na obyvateľa a Gini koeficientom v krajinách EÚ (2017).....	37
Graf č. 9 Zmeny v príjmových nerovnostiach v Európskej únii (2008-2017).....	38
Graf č. 10 Gini koeficient pred a po rozdelení príjmov (rok 2017).....	39
Graf č. 11 Najbohatšie regióny krajín Európskej únie (rok 2017).....	40
Graf č. 12 Najchudobnejšie regióny krajín Európskej únie (rok 2017).....	41
Graf č. 13 Vzťah medzi IRD a HDP na obyvateľa PPS (rok 2017)	42
Graf č. 14 Vzťah príjmovej nerovnosti a výdavkov na vedu a výskum (rok 2017)	44
Graf č. 15 Vzťah príjmovej nerovnosti a HDP na obyvateľa PPS (rok 2017)	45
Graf č. 16 Vzťah príjmovej nerovnosti a miery transferov (rok 2017)	46
Graf č. 17 Vzťah príjmovej nerovnosti a miery nezamestnanosti (rok 2017)	48
Graf č. 18 Vzťah príjmovej nerovnosti a podielu minimálnej mzdy na priemernej mzde (rok 2017)	49
Graf č. 19 Vzťah medzi príjmovou nerovnosťou a % populácie s terciárnym vzdelaním (rok 2017)	50
Graf č. 20 Vzťah príjmovej nerovnosti a priemernej veľkosti domácností (rok 2017).....	52
Tabuľka č. 1 Výsledky odhadu FEM modelu č. 1 pre všetky vybrané krajiny, 2008-2017	53
Tabuľka č. 2 Výsledky odhadu FEM modelu č. 2 pre krajiny stredného a východného regiónu Európy, 2008-2017	54
Tabuľka č. 3 Výsledky odhadu FEM modelu č. 3 pre krajiny západného regiónu, 2008- 2017	55

Úvod

Nerovnosť je veľmi podstatná, vo veľkom rozsahu determinuje rozdelenie vytvoreného bohatstva koncentrujúceho sa na vrchole distribúcie a to môže len v malej miere zlepšiť životnú situáciu chudobných a rast nerovností môže veľmi ľahko zredukovať pozitívny dopad rastu. Ak spoločnosť nie je vysoko mobilná, tak hospodársky rozdiel medzi chudobnými a bohatými predstavuje významný ukazovateľ týkajúci sa odlišností najmä v príjmoch, spotrebe a taktiež v životnom štýle medzi skupinami.

V období ostatných dvadsiatich rokoch ešte pred príchodom globálnej finančnej krízy nastal v spoločnostiach veľmi dynamický ekonomický rast. Prejav tohto javu spôsobil nárast príjmov obyvateľstva. Nerovnomernosť, ktorá nastala v tomto vývoji, vyznačujúca sa rýchlejším rastom príjmov bohatšej skupiny obyvateľstva, spôsobila prehĺbenie už existujúcej príjmovej priepasti.

Najpozorovanejšími formami nerovností, ktoré nachádzame v spoločnosti sú najmä nerovnosti týkajúce sa bohatstva a príjmu. Uvedené typy nerovností sa preto nachádzajú v hlavnom záujme riešenia hospodárskej politiky a zároveň vo výskume v krajinách Európskej únie alebo mimo týchto krajín. Finančná a hospodárska kríza priniesla mnoho sociálnych rizík, najmä nestabilný vývoj trhu práce, narastajúcu migráciu obyvateľstva a spôsobila vyčerpanosť sociálneho štátu. Spomínané dôsledky krízy spôsobili prehĺbenie nerovností najmä čo sa týka príjmov i v takých krajinách ako sú štáty Európskej únie, ktoré sú pokladané za ekonomicky vyspelé oblasti.

Problém existencie nerovnosti v príjmoch spočíva v deštrukcii kvality života každého jednotlivca. Spôsobuje to nárast agresivity v krajinách, ktorá zvyšuje náchylnosť k sociálnym otrasom. Signifikantným spôsobom rozkladá riadiaci systém každej spoločnosti a tak zanikajú možnosti spätnej odozvy. Príjmové nerovnosti a ich riziko sa zvyšuje, vtedy keď dochádza k ich plošnému rastu, teda netýka sa to len malého počtu regiónov.

Ekonomia sa po celú svoju existenciu zaoberá nerovnou distribúciou príjmov. Avšak v poslednom období sa o túto problematiku javí väčší a väčší záujem. Mnoho štúdií a reportov skúma, čo vlastne zapríčiňuje príjmovú nerovnosť.

Cieľom diplomovej práce je zhodnotenie vývoja príjmovej nerovnosti a vplyvu možných determinantov, ktoré môžu príjmovú nerovnosť zapríčiňovať v jednotlivých krajinách Európskej únie.

V prvej kapitole načrtneme teoretické východiská príjmových nerovností a zároveň charakterizujeme vzťah medzi ekonomickým rastom a príjmovými nerovnosťami. Ďalej sa zameriame na vytýčenie určitých determinantov, ktoré príjmovú nerovnosť spôsobujú a ovplyvňujú. K tejto téme zaoberajúcou sa vývojom a príčinami nerovnosti v príjmoch bola vytvorená veľká teoretická základňa, ktorá je v mnohých prípadoch doložená analýzami z reálneho sveta.

Druhá kapitola sa zameriava na vymedzenie čiastkových cieľov pomáhajúcim k naplneniu primárneho cieľa. V tretej kapitole si stanovíme metódy skúmania, ktoré budeme na dosiahnutie našich určených cieľov potrebovať.

V analytickej časti budeme pozorovať rozmer príjmových nerovností v krajinách Európskej únie za sledované obdobia. Následne sa zameriame na determinanty, ktoré spôsobujú nerovnosti v príjmoch a všetky významné faktory, ktoré vplývajú na ich formovanie. Venujeme tu veľkú pozornosť skúmaniu vzťahu vybraných determinantov k príjmovej nerovnosti v novoprijatých krajinách Európskej únie. Nasledujúce časti spočívajú v zostavovaní modelov, ktorými sa pokúsime zachytiť trend daných vybraných premenných na príjmovú nerovnosť v regióne strednej a východnej Európy prostredníctvom ekonometrickej analýzy. Na začiatku predstavíme súbor dát a význam jednotlivých premenných, následne zostavíme z daných premenných ekonometrické modely. Na základe regresných modelov si odhadneme aký vplyv majú jednotlivé indikátory na rozmer príjmových nerovností v dlhšom časovom horizonte vo vybraných regiónoch.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Najzávažnejšie problémy, ktorým v súčasnosti musí čeliť obrovská časť populácie nielen v Európe, ale aj na celom svete je narastajúca príjmová nerovnosť. Mnoho európskych krajín sa za posledné desaťročia stretlo s pomalým ekonomickým rastom predovšetkým v ostatnom období. Na rozdiel od ekonomických boomov, keď je pravdepodobnosť, že väčšia časť jednotlivcov vidí podstatné navýšenie ich príjmov, ale nízky hospodársky rast má tendenciu vyvolávať obavy zo stagnácie príjmov, rastúcej chudoby a najmä zvyšujúcej sa nerovnosti. Recesia, ktorá bola v minulých rokoch nielen zvýšila pozornosť na rast nerovností v krajinách, ale tiež vyvoláva rastúci politický záujem o hľadanie širších opatrení na hospodársku výkonnosť ako je najmä rast HDP. Patria sem aj sociálne rozmery napríklad rozptýlenie príjmov a rôzne ukazovatele blahobytu spoločnosti.¹

Európsky región nebariérujú na ceste snáh o znižovanie nerovností len problémy s rastom nezamestnanosti a s poklesom príjmov hlavne na jeho periférii. Istým príspevkom k neriešeniu prehlbujúcej sa príjmovej polarizácie je aj vývoj príjmových nerovností v krajinách strednej a východnej Európy determinovaný štrukturálnymi problémami hospodárstva a rastom nezamestnanosti. Otázky príjmových nerovností a taktiež relevancia pozorovania príjmových nerovností sú jedným z vážnych problémov krajín strednej a východnej Európy. V mnohých štátoch tohto regiónu rast nerovnosti v príjmoch a zároveň veľmi nízky príjem vedie k odmietaniu a nevyužitiu aktívneho obyvateľstva k rastu nezamestnanosti alebo k odchodu za prácou do zahraničia. Vo viacerých oblastiach života spoločnosti v bývalých transformujúcich sa krajinách možno namiesto konvergenzie sledovať postupujúce divergenčné procesy oproti západným krajinám EÚ.

1.1 Vybrané prístupy k problematike príjmovej nerovnosti

Procesy distribúcie a znovurozdeľovania príjmov sú imanentnou súčasťou, ktorou sa zaoberajú novodobé teoretické koncepcie a hospodársko-politické odporúčania určitých škôl a smerov ekonomického myslenia, ktoré sa vyvíjali hlavne v druhej polovici deväťnásteho storočia a taktiež v dvadsiatom storočí. Téma distribúcie príjmov v nich už nefiguruje ako teória rozdeľovania ako keynesovská, postkeynesovská alebo klasická ekonomická teória distribúcie príjmov. Je zmierňovaná implicitne, najčastejšie hospodársko-politickými odporúčaniami. To znamená, že príjmová nerovnosť a rozdelenie príjmov sa už nepokladajú

¹ FRIDRIKSEN, K. B. 2012. s. 26

za cieľ hospodárskej politiky, ale určitým nástrojom na nadobudnutie cieľov makroekonomického rastu.

Najvýznamnejšie smery ekonomického myslenia a ich hlavní predstavitelia, ktorí sa k danej téme distribúcii príjmov vyjadrovali v 30. rokoch 20. storočia sú najmä F. A. Hayeka a L. von Misesa, patriaci do neorakúskej školy. Hayek je pokladaný za jedného z vrcholových predstaviteľov neorakúskej školy a práve on negatívne hodnotil zásahy štátu do cenotvorby, do procesu tvorby miezd a distribúcii príjmov. Spochybňoval to, že spoločnosť sa snaží o dosiahnutie spravodlivého rozdeľovania príjmov. Podľa jeho názoru, je nemožné ľudskou mocou konať spravodlivo či nespravodlivo. Rozhodovanie za ostatných, tiež pokladá za nespravodlivé.² L. von Mises tvrdil, že príjmová nerovnosť a majetkové pomery sú zdrojom bohatstva, pokroku a zlepšenia životnej situácie pre všetky vrstvy spoločnosti.³

Automatické fungovanie mechanizmu, viera v slobodný trh, význam príjmovej nerovnosti pre vytváranie kapitálu a znovurozdeľovanie príjmov sú vedúce k rastúcej spotrebe na úkor úspor. Z daných myšlienok vychádzali teoretické smery ekonómie v období 70. a 80. rokov 20. storočia v kontexte hlavného prúdu ekonomickej teórie a aj hospodárskej praxe vo vyspelých trhových ekonomikách (nová klasická ekonómia, ekonómia strany ponuky a monetarizmus). Predstavitelia týchto teoretických smerov sa odlišovali od libertariánov. Podľa nich je potrebné, aby štát dozeral len na zákonnosť. Vláda má zohrávať istú rolu v sociálnej politike, má byť poslednou inštanciou. Podporu preukazujú najmä adresnej sociálnej politike, ktorej podstatou je princíp subsidiarity, posilňujúci individuálnu zodpovednosť. Keynesovská, postkeynesovská a neokeynesovská ekonómia sú prepojené s hospodárskou praxou s riešením zamestnanosti, ekonomickým rastom a ekonomickým cyklom. Cenová, daňová a príjmová politika predstavujú zásahy štátu vplývajúce na distribúciu príjmov. V súvislosti s týmito smermi majú korešpondovať so stabilným ekonomickým prostredím, podporovať ekonomický rast a viesť k pozitívnej motivácii ekonomického správania subjektov. Predstavitelia smerov kladú značný význam na reformu daní a obmedzenie sociálnych výdavkov. Pozornosť prekladajú na stranu ponuky.⁴

Faktorovú distribúciu príjmov pre výrobné faktory skúmali staršie ekonomické teoretické školy. V súčasnosti sa rozdeľujú medzi skupiny osôb a jednotlivcov. Sú to najmä

² HAYEK, F. A. 2011. s. 556.

³ MISES, L. 1998. s. 191.

⁴ ŽELINSKÝ, T. - PAUHÓFOVÁ, I. 2013. s. 76-85.

teórie osobného príjmového rozdeľovania, ktoré identifikujú zdroje príjmov ekonomického a mimoekonomického smeru. Dané teórie začali vznikať od 70. rokov 20. storočia.

Goldfarb a Leonard spájajú tieto teórie s menami ako J. Mincer, G. S. Becker, M. Bronfenbrenner, J. Tinberger vo svojich prácach uviedli G. S. Sahotovu systematizáciu teórie osobného príjmového rozdelenia do nasledujúcich kategórií: teórie, ktoré vysvetľujú, že príjmy sú výsledkom distribúcie medzi ľuďmi, teórie individuálnej voľby, stochastické teórie, teórie ľudského kapitálu, teórie životného cyklu, teórie týkajúce sa rozdielov v osobnom príjmovom rozdelení úrovňou vzdelania, dedičstva a taktiež teória prerozdeľovania príjmov. V mikroekonomickej dimenzii následky príjmových rozdielov sú implikované osobným prerozdeľovaním príjmov. Sú zaznamenané dopady tiež na makroúroveň, najmä na stranu agregátnej ponuky a taktiež na agregátny dopyt.

Nerovnosť príjmov a z toho vyplývajúce štatistické usporiadanie domácností podľa príjmov predstavuje významný indikátor ekonomickej vyspelosti určitej krajiny, zároveň funkčnosť sociálnej politiky daného štátu a taktiež správnosť opatrení uplatňovaných v sociálnej oblasti. Príjmová nerovnosť a jej kvantifikácia je častokrát súčasťou širokej analýzy, ktorá sa týka najmä chudoby a blahobytu, aj keď medzi danými pojmami existuje výrazný rozdiel.

Vo všeobecnosti nerovnosť je chápaná ako opak rovnosti. Rovnosť vyjadruje spravodlivosť a rovnomernosť. Jej dosiahnutie je považované za najvýznamnejší hospodársky cieľ. Je ťažké presne definovať a merať rovnosť. Koncept rovnosti sa považuje za príliš normatívny. Väčšina ekonómov pokladá za rovnosť spravodlivú distribúciu príjmov a taktiež rozdelenie príležitostí medzi rozdielnymi spoločenskými skupinami.⁵

Podľa Cowella (2011) nerovnosť znamená predpoklad existencie odchýlky od rovnosti. Rovnosť predstavuje skutočnosť, kde dve množstvá sú rovnakej veľkosti a rozdiel nastáva len medzi týmito množstvami. Rovnosť je definovaná vzhľadom na určitý štandard, ktorý v spoločnosti je možné dosiahnuť.⁶

Mareš nehovorí len o príjmovej nerovnosti a nerovnosti bohatstva, ale spomína aj nerovnosť v spotrebe, v životnom štýle, zahŕňa sem aj nerovnosť v schopnostiach, v prístupoch ku vzdelaniu, statusovú nerovnosť, nerovnosti na trhu práce a tiež v životných podmienkach. Za najdôležitejšie druhy nerovnosti pokladá príjmovú nerovnosť a nerovnosť v bohatstve. Príjmové nerovnosti sú väčšinou určené sociálnym postavením. Príčinou môžu

⁵ LABUDOVÁ, V. 2013. s. 125.

⁶ COWELL, F. 2011. s. 232.

byť pohlavie, etnická príslušnosť, vek a profesia. Príjmová nerovnosť je zvyčajne determinovaná regionálnou príslušnosťou, kompozičnou skladbou rodiny, veľkosťou sídla a aj počtom členov v rodine, ktoré majú vlastný príjem a taktiež stabilitou jeho vyplácania.⁷

Príjmová nerovnosť predstavuje ukazovateľ, ktorý sa týka materiálnych zdrojov a ich alokácii v celej spoločnosti. Poniektorí jedinci považujú veľké príjmové rozdiely ako morálne nežiaduce. Ďalší považujú nerovnosti v príjmoch spôsobené najmä konfliktmi, obmedzeniami spolupráce stupňovaním psychickej a fyzickej záťaže.⁸

Kuznets uvádza, že keď diskutujeme o príjmovej nerovnosti, na mysl máme iba rozdiely v príjmoch, bez toho, či sú žiadané ako napríklad systém odmeny, prípadne nežiaduce, ak ho pokladáme ako prostriedok, ktorý zabraňuje nadobudnutiu ideálu rovnosti.⁹

Neustále sa zvyšujúca príjmová nerovnosť súvisí najmä s nezamestnanosťou, s nízkym príjmom, hmotnou núdzou a možnosťou straty prestíže. Príjmová disparita spôsobuje u väčšej časti spoločnosti nespokojnosť a zároveň strach z budúcnosti. Spája sa s vážnymi spoločenskými a ekonomickými procesmi, ktoré v posledných rokoch vznikajú.

Poniektorí autori majú podobné argumenty, že menšia úroveň príjmových nerovností a zároveň aj redistribúcia príjmov, ktorá smeruje k príjmovým skupinám s nižšími príjmami môže zvyšovať očakávanú dĺžku života.¹⁰ Mnoho ďalších autorov uvádza, že príjmové nerovnosti sú prenášané z generácie na budúcu generáciu.¹¹ Nerovnosti príjmov taktiež vedú k rastu polarizácie a k fragmentácii spoločnosti. Pre sociálnu kohéziu predstavujú problém a môžu spôsobovať rôzne sociálne konflikty.¹²

Nerovnosť v príjmoch, v postavení na trhu práce, v zložení domácností a nerovnosť v investičných príjmoch a takisto kapitálových príjmoch sa zaraďujú medzi najväčšie empiricky potvrdené zdroje disparít v oblasti trhových príjmov.

Nerovnosť rozdelenia príjmov je veľmi často používaný ukazovateľ, ktorý indikuje ekonomickú vyspelosť krajiny, fungovanie sociálnej politiky štátu a racionalitu zavádzaných opatrení v sociálnej oblasti. Nerovnosť príjmov je mnoho ráz kvantifikovaná cez širokú analýzu, ktorá sa týka najmä chudoby a bohatstva.¹³

⁷ MAREŠ, P. 1999. s. 248.

⁸ WILKINSON, R. – PICKETT, K. 2010. 346 s.

⁹ KUZNETS, Simon. 1953. s. 768.

¹⁰ LEIGHT, A. - JENCKS, C. - SMEEDING, T. 2009. s. 33.

¹¹ D'ADDIO, A. 2007. s. 114.

¹² PAUHOFOVÁ, I. - ŽELINSKÝ, T. 2012. s. 155.

¹³ LABUDOVÁ, V. 2014. s. 75-79.

Príjmové nerovnosti sú určené predovšetkým diferentnými vrozenými schopnosťami jednotlivcov, ich pracovnou intenzitou, rozdielnosť profesijnej kariéry, čiže rozdiely v ľudskom kapitáli, či sú nadobudnuté ako výsledok náhody, šťastia alebo osudu.¹⁴

Tejto téme sa venovalo mnoho pozornosti ako na národnej úrovni a tak aj na medzinárodnej úrovni. Za neoddeliteľnú súčasť kapitalistického systému sa pokladá príjmová nerovnosť. Väčšinou je vnímaná negatívne, ale práve ona je často považovaná za hnaciu silu ekonomiky. Práve z tohto dôvodu, nie je dôležité, aby bola dosiahnutá čo najnižšia príjmová nerovnosť, ale doceliť, aby sa hranica strednej vrstvy posunula na vyššiu úroveň s narastajúcim bohatstvom v danej ekonomike.¹⁵

1.2 Trendy v príjmovej nerovnosti

Problematickou vývoja príjmovej nerovnosti sa v minulosti zaoberalo množstvo sociológov. Z oblasti ekonómie jednou z prvých analýz vývoja príjmových nerovností vo vybraných krajinách, ktorá siaha až do obdobia 1875, možno považovať príspevok Kuznetsa. Na základe jeho zistení podiel 5 % ľudí, ktorí dosahovali najvyššie príjmy v Spojenom kráľovstve zasiahol pokles v roku 1880 z hodnoty 46 % na 43 % za obdobie 1910 až 1913.¹⁶

V ekonomickej literatúre je viditeľný väčší a väčší záujem o problematiku týkajúcu sa rozdelenia príjmov a bohatstva až v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Ekonómovia venujú svoju pozornosť hlavne komparácii príjmov medzi krajinami, prípadne vyhľadávajú odpovede na otázky ohľadom konvergenencie príjmov rôznych krajín alebo regiónov. Autori Bourguignona a Morrissona zhrnuli množstvo významných štúdií a doplnili ich o aktuálny rozmer príjmových nerovností. Prostredníctvom ich odhadov Gini koeficient zaznamenal rast v roku 1820 až po rok 1. svetovej vojny a to z hodnoty 0,5 vzrástol na 0,61. Medzivojnové a povojnové obdobie sa nárast nerovnosti v príjmoch vyjadrených Gini koeficientom spomaľoval a dosiahol hodnotu 0,64 v roku 1950. Odhaduje sa, že úroveň Gini koeficientu bola podobná až do začiatku nového tisícročia. Na základe odhadov Bourguignona a Morrissona extrémnou chudobou trpelo 84 % ľudstva a do obdobia 1950 počet chudobného obyvateľstva zaznamenal pokles na 55 %. Príchodom deväťdesiatych rokov sa znížil na 24 %.¹⁷

¹⁴SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. 2000. s. 844.

¹⁵VESELKOVÁ, A. 2014. s. 1-6.

¹⁶KUZNETS, S. 1955. s. 28.

¹⁷BOURGUIGNON, F. - MORRISSON, Ch. 2002. s. 744.

Na začiatkové analyzovanie príjmových nerovností iniciovaných Kuznetsom nadväzuje mnoho vtedajších štúdií.¹⁸ Na základe globálneho pohľadu v dobe od 1960 až 2000 sa pomer horného a dolného kvintilu príjmov pohyboval na hranici približne 15.

Milanovic skúsil navrhnúť metodiku na odhad svetového Gini koeficientu vypočítaného pomocou údajov o príjme z výberových zistení. Skúmal údaje od roku 1988 a to 91 krajín a taktiež vybraný rok 1993 a až 119 štátov. Gini koeficient je daný pre celý svet a za jednotlivé regióny. V rokoch 1988 a 1993 nastal nárast Gini koeficientu z úrovne 63 na hodnotu 66. V jednotlivých regiónoch ako napríklad Afrika zaznamenala rast hodnoty zo 42,7 na 48,7, v Ázii z 55,9 na 61,8. Najväčší nárast bol zaznamenaný vo Východnej Európe z 26,5 až do výšky 46,4. K poklesu došlo v Latinskej Amerike z 57,1 na 55,6 a v Severnej Amerike, Oceánii a taktiež v západnej Európe z 37,1 na hodnotu 36,6.¹⁹

V empirickej literatúre zastávajú veľmi zvláštne postavenie tranzitívne ekonomiky, ktoré boli v minulosti patriace ku štátom s najnižšími hodnotami príjmových nerovností. Liberalizácia ich ekonomík spôsobila nárast priepasti medzi chudobnými a bohatými. V sedemdesiatych rokoch 20. storočia hodnoty príjmových nerovností v štátoch patriacich do strednej a východnej Európy vykazovali podobné úrovne Gini koeficientu 0,3 – 0,34 ako Spojené štáty americké a tiež Kanada. Maďarsko zaznamenávalo úroveň približne 0,24 ako Švédsko a Spojené kráľovstvo.²⁰ Za čias Československa Gini koeficient krajiny nadobúdala hodnotu 0,22 a bolo považované za krajinu s najviac rovnomernou distribúciou príjmov v porovnaní s krajinami západného regiónu.

Podľa mnohých štúdií štáty patriace do strednej a východnej Európy vykazovali v 60. a v 70. rokoch minulého storočia menšie hodnoty Gini koeficientu ako západné krajiny Európy. Nárast príjmových nerovností v tranzitívnych ekonomikách nastal až v deväťdesiatych rokoch. Najnižšie úrovne dosahovalo Slovensko a Česká republika.²¹ Z kľúčových faktorov, ktorý zapríčiňuje zväčšovanie nerovnosti je rast nerovnosti týkajúci sa distribúcie príjmov v mnohých ekonomikách.²²

Veľká pozornosť sa v dnešnej dobe venuje aj krajinám Európskej únie a ich príjmovým nerovnostiam. V kontexte globalizácie Lee testoval, či práve globalizácia zapríčiňuje zväčšovanie nerovností v príjmoch v EÚ. Vychádzal z údajov o 14 štátov

¹⁸ KUZNETS, S. 1995. s. 28.

¹⁹ MILANOVIC, B. 2000. s. 57.

²⁰ FLEMMING, J. - MICKLEWRIGHT, J. 1999. s. 99.

²¹ GARNER, T - TERRELL, K. 1998. s. 24.

²² MILANOVIC, B. 1999. s. 43.

patriacich do únie v sledovaných rokoch 1951 – 1992. Na základe svojho výskumu prišiel k záveru, že globalizácia operacionalizovaná priamymi zahraničnými investíciami reálne navyšuje príjmové nerovnosti v sledovaných krajinách.²³ Opakom je výskum Herzera a Nunnenkamp, ktorý dospeli k protichodným záverom a podľa nich v dlhodobom horizonte práve priame zahraničné investície prispievajú k eliminácii príjmových nerovností. Avšak autori vychádzali z kratšieho časového radu a to 1980 – 2000, taktiež z menšieho počtu skúmaných krajín.²⁴ Harjes prišiel k zmiešaným záverom, pričom udáva, že faktormi, ktoré zapríčiňujú príjmovú nerovnosť sú najmä technologické zmeny a zmeny na trhu práce.²⁵

1.3 Vzťah príjmovej nerovnosti a ekonomického rastu

Ekonomická teória a hospodárska prax skúmajú distribúciu príjmov v kontexte s ekonomickými nerovnosťami nachádzajúcimi sa v globalizovanom svete, s dôrazom na ich vzájomný vzťah rozdeľovania a chudoby respektíve chudoby a rastu.

Mnoho ekonómov polemizuje o prístupnej úrovne príjmovej nerovnosti a o adekvátnych spôsoboch zasahovania do distribúcie príjmov. Cieľom je podporiť ekonomický rast, rozvoj či redukovanie príjmovej nerovnosti. Vyhľadávajú odpovede na konkrétne otázky: Aký vzťah je medzi ekonomickým rastom a príjmovou nerovnosťou? Prečo je potrebné zaoberať sa nerovnosťou v príjmoch? Znižuje alebo zvyšuje príjmová nerovnosť tempá ekonomického rastu? Počiatočná príjmová nerovnosť je dôležitá pre makroekonomický rast a makroekonomickú výkonnosť? Ako začiatočná miera príjmovej nerovnosti môže vplývať na účinky ekonomického rastu na elimináciu chudoby? Môže štát znižovať chudobu podporou rastu respektíve len prerozdeľovaním v prospech chudobného obyvateľstva? Je potrebné, aby bola zvolená kombinácia rastovo-prerozdeľovacej politiky?

V priebehu posledných desaťročí sa veľké množstvo teoretického a empirického výskumu zaoberalo témou či je nerovnosť dobrá alebo zlá pre ekonomický rast. Nerovnosť príjmov môže patriť medzi faktor, ktorý potenciálne vplýva na hospodársky rast. Na jednej strane nerovnosť môže zvyšovať rast, pretože bohatá časť obyvateľstva ma väčší sklon k úsporám alebo to môže byť zapríčinené tým, že majú vyššie stimuly na prevzatie rizika. Na druhej strane nerovnosť príjmov pravdepodobne spôsobí navýšenie daní, politické konflikty, nižšiu akumuláciu kapitálu, čo by malo za následok nízky ekonomický rast.

²³ LEE, J. E. 2006. s. 791-796.

²⁴ HERZER, D. - NUNNENKAMP, P. 2011. s. 23.

²⁵ HARJES, T. 2007. s. 59.

Empirické výskumy založené na skúmaní vzťahu ekonomického rastu a príjmovej nerovnosti vytvorili protichodné výsledky. R. J. Barro tvrdí, že vzájomný vzťah neexistuje.²⁶ Autori A. Allesina a R. Perroti dokázali, že medzi týmito dvoma javmi existuje negatívny vzťah, čiže príjmová nerovnosť negatívne ovplyvňuje ekonomický rast.²⁷ Skupina autorov H. Li, H. Zhou a K. J. Forber potvrdila, že existuje pozitívny vzťah medzi ekonomickým rastom a príjmovou nerovnosťou.²⁸ Odlišujú sa aj názory na fungovanie tejto závislosti. F. Bourguignon, ktorý bol vo funkcii viceprezidenta a vedúceho ekonóma v Svetovej banke v období od 2003 do 2007, uvádza, že miera príjmovej nerovnosti je kľúčová ako determinant ekonomického rastu.²⁹ V deväťdesiatych rokoch 20. storočia sa touto vzájomnou závislosťou zaoberali aj autori ako O. Galor, T. Persson, J. Zeira, G. Tabellini, A. Alesina a D. Rodrik, práve on patril k prvým, ktorý prepojil začiatočnú mieru príjmovej nerovnosti s nízkym tempom ekonomického rastu. Tento negatívny vzťah mu poslužil na odôvodnenie potreby progresívnej prerozdelenovej politiky, ktorý pokladal za nástroj podporujúci vyšší ekonomický rast.³⁰

Rozborilová uvádza argumenty, ktoré sú pre a proti príjmovú nerovnosť. Najčastejšími argumentmi v prospech nerovnosti príjmov sú také, že príjmová nerovnosť je nutnou podmienkou rozvoja ekonomík. Je motiváciou pre akumuláciu zdrojov, k iniciatíve, k aktivitám a k tvorivosti. Podľa tohto názoru redistribučné politiky patria k neefektívnym, veľmi nákladným, náročným na administratívu a vo veľkej miere sa zneužívajú.

Ďalší názorový prúd, ktorý obhajuje menšiu príjmovú nerovnosť, zdôvodňuje, že negatívnymi dôsledkami zvyšovania príjmových nerovností je rast sociálneho napätia, nezáujem, násilie, na jednej strane nadobúdanie neobmedzenej moci, na druhej strane strata možností participácie, či demotivácia zásahov do rozdeľovania, rovnako na strane príjemcov ale aj tých ktorých príjmy zaznamenávajú pokles. Nerovnosť v príjmoch je nežiadúca v spoločensky neprijateľných spôsobov dosiahnutia príjmov alebo majetku. Nerovnosť môže vyjadrovať aj dôsledok absencie rovnosti šancí ale zároveň aj jej príčinu.³¹

Makroekonomická teória na základe uvedených autorov opomína podľa Foellmiho a Zweimullera vplyv príjmového rozdelenia na ponuku tovarov a služieb. Podľa autora Zweimullera zabúda na skutočnosť, že distribúcia príjmov ovplyvňuje rast. A to nielen

²⁶ BARRO, R. 2008. s. 24.

²⁷ ALESINA, A. - Perotti, R. 1995. s. 26.

²⁸ FORBES, K. 2000. s. 869-887.

²⁹ BOURGUIGNON, F. 2004. s. 25.

³⁰ PERROTI, R. 1994. s. 827-835.

³¹ ROZBORILOVÁ, D. 2002. s. 238.

prostredníctvom finančného trhu a investícií do ľudského kapitálu, ale aj cez spotrebu domácností, cez vplyv rozdelenia na stranu dopytu. Príjmová nerovnosť sa stáva významnou, ak predpokladáme rozdiely v spotrebiteľských preferenciách v chudobných a bohatých domácnostiach, ktoré vplyvajú v značnej miere na úroveň a tiež štruktúru dopytu. Účinok distribúcie na nové dopytované tovary respektíve dopyt po inováciách zo strany jednej a hierarchické preferencie vytvárajú rozličné spotrebné vzorce príjmových skupín. Skutočné podmienky na fungovanie ekonomického systému najmä nedokonalosti na trhu, účinnosť síl, ktoré sa nachádzajú mimo trhu, rast monopolnej moci subjektov trhu, vychádzajúc z rozdielných preferencií a tiež motivácií správania domácností, ktoré sú determinované najmä veľkosťou príjmov, nie je možné považovať podľa Zweimullera systém trhu za alokačne efektívny a spravodlivý v distribúcii.³²

Krugman³³, Stiglitz³⁴ a Rajan³⁵ tvrdia, že nerovnosť má významnú úlohu v ekonomickom raste. Vývoj nerovnosti sa pokladá za dôsledok Veľkej recesie.

S. Kuznets vo svojej hypotéze uvádza, že počiatočné štádium ekonomického rastu nerovnosť zvyšuje a postupom času ju stabilizuje až dokonca začne klesať. Nerovnosť príjmov sa zvyšuje, keď sa krajiny industrializujú a neskôr klesá v neskorších štádiách. V tomto jave autor poukazuje na prechod poľnohospodárskej spoločnosti na priemyselnú. Následne prejde na postindustriálnu, kde nerovnosť sa redukuje.³⁶

M. S Ahluwalia³⁷, F. Campano a D. Salvatore³⁸ Konceptie M Ravalliona³⁹, R. J. Barra⁴⁰ a G. Frazera⁴¹ uvádzajú odlišné spektrum názorov.

Vo všeobecnosti ekonómov je možné rozdeliť do troch skupín, podľa postoja, ktorý prechováva a jeho vplyv na spomínanú nerovnosť.

1. Ekonómovia, ktorí majú tradičný postoj, uvádzajú, že ekonomický rast ovplyvňuje tvorbu príjmových nerovností.
2. Klasický názor naznačuje opačný vzťah, čiže príjmová nerovnosť vplyva na ekonomický rast. Veľké príjmové rozdiely v danej krajine znamenajú, že táto situácia bude ekonomický rast spomaľovať.

³² ZWEIMUELLER, J. – FOELLM, R. 2003. s. 43.

³³ KRUGMAN, P. 2009. s. 207.

³⁴ STIGLITZ, J. 2009. s. 1-13.

³⁵ RAJAN, R. 2010, s. 286.

³⁶ KUZNETS, S. 1955. s. 28.

³⁷ AHLUWALIA, M. 1976. s. 307-420

³⁸ CAMPANO, F. - SALVATORE, D. 1988. s. 265-280.

³⁹ RAVALLION, M. 1995. s. 411-417.

⁴⁰ BARRO, R. 2000. s. 5-32.

⁴¹ FRAZER, G. 2006. s. 1459–1481.

3. Z pohľadu moderného prúdu má dôchodková rovnosť pozitívny efekt na ekonomický rast.

Alternatívne teórie predpokladajú, že nerovnosť ovplyvňuje ekonomický rast pozitívnym aj negatívnym smerom. Väčšia nerovnosť by mohla redukovať rast, ak: vyššia nerovnosť spôsobuje vyššie zdaňovanie. V extrémnych prípadoch môže nerovnosť spôsobiť politickú nestabilitu a viesť k vzniku sociálneho nepokoja, čo sú negatívne účinky pôsobiace na ekonomický rast.⁴²

Keď situácia na trhoch nie je stabilná, čo znamená, že schopnosť jednotlivcov investovať závisí od ich príjmu alebo úrovne bohatstva. Chudobní jedinci si nemôžu dovoliť veľké investície. Napríklad domácnosti, ktoré majú nižší príjem si nemôžu dovoliť investovať do kvalitného vzdelania, pretože náklady na vzdelanie sú príliš vysoké aj keď miera návratnosti v budúcnosti je veľká. Nevplýva to len na jednotlivca, ale zasahuje to aj celú spoločnosť, keďže prichádza o vzdelaných obyvateľov. Nedostatočné investície chudobných znižujú celkový produkt v porovnaní s dokonale konkurenčnými trhmi.⁴³ Vyššie nerovnosti majú za následok nedostatočné investície do ľudského kapitálu.⁴⁴

Vyššie nerovnosti stimulujú k vyššiemu rastu. Vysoká nerovnosť poskytuje stimuly pre väčšiu investíciu a preberanie rizík s výhodou vysokých mier návratnosti.⁴⁵ Napríklad vysoko vzdelaní ľudia vykazujú vyššie príjmy a motivujú ľudí na dosiahnutie vzdelania. Bohatí ľudia majú nižší sklon k spotrebe a to indikuje k vyšším celkovým úsporám a akumulácii kapitálu.⁴⁶

Ekonomická nerovnosť a ekonomický rast, sú dva významné fenomény a tieto predchádzajúce prístupy na spojenosť týchto dvoch fenoménov sú odlišné. Ich silná prepojenosť vyžaduje neprestajnú analýzu a takisto korekciu predošlých zistení. Niekedy je potrebné prehodnotiť zistenú prepojenosť vzhľadom na existujúce sociálno-ekonomické podmienky určitej krajiny.

Nemôžeme jednoznačne potvrdiť pozitívne alebo negatívne efekty vývoja príjmovej nerovnosti na tempo ekonomického rastu v celej spoločnosti, keďže sa v odlišnej miere prehlbujú nerovnosti medzi chudobnou a bohatou populáciou v jednotlivých krajinách. Vychádza to najmä z toho aký model sociálneho štátu krajina uplatňuje, najmä od

⁴² OECD. 2015. s. 336.

⁴³ GALOR, O. - ZEIRA, J. 2008. s. 23.

⁴⁴ HASSLER, J. – MORA, J. R. – ZEIRA, J. 2007. s. 235-259.

⁴⁵ LAZEAR, E. – ROSEN, S. 2010. s. 841–864.

⁴⁶ KALDOR, N. 1955. s. 83–100.

mechanizmov na znižovanie nerovnosti a taktiež od ostatných pravidiel hospodárskej politiky.

1.3.1 Vzťah medzi regionálnymi nerovnosťami a ekonomickým rastom

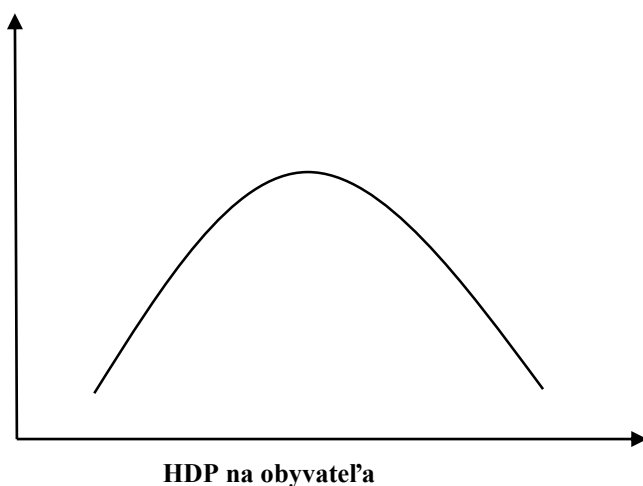
Sollow a ďalší neoklasickí ekonómovia sa domnievali, že regionálne rozdiely sa zmenšujú s rastom kvôli znižovaniu výnosov do kapitálu. V konkurenčnom prostredí, práca v regiónoch a kapitálová mobilita vedie ku konvergencii cien faktorov a teda aj ku konvergencii v regiónoch v rámci krajiny.⁴⁷

Myrdal a ďalší post-Keynesiánci tvrdia, že ekonomický rast je priestorový kumulatívny proces, ktorý pravdepodobne zvyšuje regionálne disparity.⁴⁸

Williamson prijal Kuznetzovu hypotézu, ktorá popisuje vzťah medzi príjmovými nerovnosťami medzi domácnosťami a úrovne vývoja skúmanej krajiny.⁴⁹ Podobne ako Kuznets, Williamson uvádza, že národný rozvoj vytvára zvyšujúce regionálne rozdiely v počiatočných štádiách vývoja, zatiaľ čo neskôr vývoj vedie k regionálnej konvergencii. Výsledkom je obrátený tvar krivky v tvare písmena U, ako je znázornené na grafe č. 1.

Graf č. 1 Williamsova krivka

Regionálne rozdiely

Zdroj: Williamson (1965)

Hlavným argumentom Williamsona je zistenie, že pri dobiehaní krajiny existuje niekoľko pólov rastu regiónov, v ktorých je sústredený kapitál a kvalifikovaní pracovníci. V dôsledku rýchlejšieho rastu produktivity, rast sa v týchto regiónoch zrýchľuje a to vedie k rastúcim regionálnym rozdielom. V neskorších štádiách sa zvyšujú náklady a nevýhody

⁴⁷ SOLOW, R. 1956. s. 65–94.

⁴⁸ MYRDAL, G. 1965. s. 169.

⁴⁹ WILLIAMSON, J. 1965. s. 1–84.

aglomerácie, ktoré sa objavujú v regiónoch rastu. Kapitál sa pravdepodobne presunie do ďalších regiónov s nižším kapitálom na pracovníka. Toto spolu pôsobí tak, že prelievanie vedomostí, môže zlepšiť prerozdelenie produktívnych faktorov medzi sektormi a regiónmi, ktoré vedú k priestorovej konvergencii.⁵⁰

Štúdie autorov Daviesa a Halleta, ktorí skúmali dve skupiny krajín v období 1980 do roku 1999 a to štyri kohézne krajiny Španielsko, Portugalsko, Grécko a Írsko ako jedni z menej rozvinutých krajín. Ďalšiu skupinu krajín tvorili viac rozvinuté štáty a to Nemecko, Veľká Británia a taktiež Taliansko. Autori našli dôkazy o vzostupnej strane Williamsovej krivky, keďže proces dobiehania je podporovaný niekoľkými pólmi rastu, zatiaľ čo ostatné regióny zaostávajú, toto vedie k zvýšeniu nerovností. Na klesajúcej strane Williamsovej krivky získali len slabú koreláciu medzi rozvojom a regionálnymi rozdielmi. Odhalili tam inštitucionálne aspekty ako napríklad kladenie dôrazu na regionálne politiky, ktoré sú determinantom na redukciu nerovností v neskorších štádiách rastu.⁵¹

Petrako, Rodríguez-Pose a Rovolis v ich štúdií zahŕňajú osem krajín Francúzsko, Taliansko, Portugalsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Holandsko, Belgicko a Grécko, skúmané obdobie je od roku 1981 do 1997, kde používajú priestorové ekonometrické analýzy. Dosiahli určité výsledky, ktoré poukazujú, že za podmienok *ceteris paribus* rýchlejší rast hrubého domáceho produktu indikuje k vyššiemu nárastu regionálnym disparít. Okrem toho, vyššie úrovne HDP idú spoločne s nižšími úrovňami nerovností. Prišli aj na to, že regionálne nerovnosti na vnútroštátnej úrovni a na úrovni Európskej únie sú z pohľadu krátkodobého horizontu procyklické, čo znamená, že dochádza k navyšovaniu nerovností v periódach expanzie a naopak klesá v obdobiach pomalého rastu. Zatiaľ čo procesy dlhodobého rozvoja majú tendenciu uprednostňovať rovnejšiu alokáciu aktivít a zdrojov.⁵²

Rozdielny prístup využili autori Dall'erba a Le Gallo, ktorí rozširujú ich štúdiu na 12 krajín, konkrétne EÚ – 15 mínus Francúzsko, Rakúsko a aj Spojené kráľovstvo. Skúmané obdobie bolo v rokoch 1989 a 1999, kde využívali priestorovú ekonometriu. Sústredia sa na rozdiely v rámci Európskej únie a zároveň ju delia na jadrové a periférne regióny. Najskôr zahŕňajú regióny vyspelých krajín, zatiaľ čo neskôr počítajú s menej rozvinutými krajinami. Spozorovali tam významnú konvergenciu medzi periférnymi regiónmi, ale nedosahujú rovnaké výsledky ako jadrové regióny. Autori tvrdia, že Európske štrukturálne fondy priniesli výhody a prospech cieľovým regiónom, a však efekt prelievania z fondov má dopad

⁵⁰ WILLIAMSON, J. 1965. s. 1–84.

⁵¹ DAVIES, S. – HALLET, M. 2002. s. 30.

⁵² PETRAKOS, G. – RODRÍGUEZ-POSE A. – ROVOLIS, A. 2005. s. 21.

len na jadrové čiže hlavné regióny. Dôsledok toho môže byť to, že jadrové regióny sú všeobecne menšie a majú lepšie vzájomné prepojenie obchodu a dopravných sietí.⁵³

Brasili a Gutierrez skúmajú v ich štúdií 15 európskych krajín v období medzi rokmi 1980 a 1999. Na analýzu používajú distribúciu dynamiky a panelové dáta, aby sa mohli na túto tému pozrieť zo širšieho pohľadu. Získali dôkazy, ktoré potvrdzujú konvergenciu. Analýza distribúcie poukazuje, že úrovne príjmu na obyvateľa v chudobnejších krajinách majú tendenciu konvergovať smerom k priemeru.⁵⁴ Nenašli žiadne fakty o polarizácii regiónov Európskej únie. Ich analýza panelových údajov potvrdzuje nadobudnuté zistenia a poukazuje na to, že konvergenčný proces je intenzívnejší medzi regiónmi s nižšími príjmami.⁵⁵

Vzťah medzi regionálnymi rozdielmi a úrovňou ekonomického rastu je veľmi podobný tomu, ktorý skúmal Williamson. Je to typické aj pre krajiny Európskej únie. Rozvinuté krajiny rastú pomalším tempom ekonomického rastu, zároveň sú charakterizované ako štáty, ktoré majú nižšie rozdiely.

1.4 Skúmanie príčin príjmových nerovností v teoretických a empirických prácach

Podľa OSN (2013) príjmové nerovnosti a ich determinanty majú exogénny a endogénny charakter.⁵⁶ Determinanty exogénneho typu sú hlavne globalizácia, finančná globalizácia a najmä technologické zmeny. Endogénnymi faktormi sú makroekonomické politiky, politika trhu práce, zdaňovanie, nerovnosť v bohatstve, transfery a verejné výdavky. Predpokladáme, že je medzi danými vonkajšími a vnútornými determinantmi príjmových nerovností úzka previazanosť, do ktorej je predovšetkým zo strany exogénnej determinácie nutné zahrnúť aj významný efekt pôsobenia geopolitických faktorov. V súčasnosti sa javia najmä v ekonomických oblastiach.

V poslednej dekáde za jeden z kľúčových determinantov rastu ekonomických nerovností sa považuje globalizácia. Myslia tým nerovnosti medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami a tiež nerovnosti vnútri krajín.⁵⁷

⁵³ DALL'ERBA, S. – GALLO, J. 2008. s. 41.

⁵⁴ SZÖRFI, B. 2007. s. 37.

⁵⁵ BRASILI, C. – GUTIERREZ, L. 2004. s. 13.

⁵⁶ OSN. 2013. s. 133.

⁵⁷ ROSER, M. – CUARESMA, J. 2014. s. 35.

Výsledky Heckscher-Ohlinovho modelu hovoria o pozitívnom efekte medzinárodného obchodu na redukcii príjmových nerovností v rozvojových krajinách sa ukázali v rozpore s vývojom príjmovej nerovnosti v daných krajinách v ďalšom období.⁵⁸ Rozvojové krajiny obchodujú zvyčajne s prírodnými zdrojmi, ktorými vlády a skupiny podnikateľov disponujú. Je to založené najmä na produkcii s nízkokvalifikovanou pracovnou silou, ktorá dostáva nízke mzdy. Z tohto obchodu profitujú hlavne podnikatelia na úkor zamestnancov a toto spôsobuje fixovanie príjmových nerovností, respektíve to vedie k ich nárastu. Ďalšie determinanty príjmových nerovností exogénneho charakteru, ako napríklad mobilita kapitálu, finančná liberalizácia neprispeli k eliminácii nerovností v príjmoch ale naopak spôsobili ich zväčšenie.

Podľa Abraháma (2008) mobilita kapitálu a finančná liberalizácia rozšírila práva na ochranu kapitálu, a to viedlo k obmedzovaniu práv zamestnancov a tiež politických práv vo všeobecnosti. Dôsledkom finančnej globalizácie je degradácia pozícií a aj sily odborov.⁵⁹

Podľa správy Internacional Labor Organisation (2008) je následkom takéhoto vývoja klesanie podielu miezd na hrubom domácom produkte a nárast podielu ziskov.⁶⁰

Podľa Stiglitz (2012) nepôsobili efekty globalizácie obchodu na príjmovú nerovnosť až tak dramaticky ako na liberalizáciu kapitálových a finančných trhov. Podľa jeho názoru je mobilita kapitálu substitúciou za mobilitu ľudí. Z toho vyplýva, že ak krajina, ktorá importuje tovary s náročnou výrobou na nízkokvalifikovanú a aj rutinnú prácu, tak dopyt po týchto pracovníkoch v domácej krajine klesá. Tým vysvetľuje, aby nízkokvalifikovaní pracovníci domácej krajiny zostali konkurencieschopní. Riešením je buď akceptovať nižšie mzdy alebo zlepšiť svoju kvalifikáciu.⁶¹

Celý rad otázok, ktoré sú nad oblasťou konkurencieschopnosti pracovníkov v krajine a priamo sa spájajú s nadradením globalizačných procesov, potrebných pre skupiny elít pre ich rast bohatstva a taktiež nad reálne dôchodky v znížení životnej úrovne väčšej časti populácie sveta. Aký bude vývoj v prípade radikálneho zníženia potreby práce vďaka intenzívnejšej aplikácii nových technológií, ktoré budú požadovať len malý počet vysokokvalifikovaných pracovníkov? Aké budú mať možnosti nízkokvalifikovaní pracovníci na zvýšenie svojej kvalifikácie?

⁵⁸ HARRISON, A. – MCLAREN, J. – MCMILAN, M. 2011. s. 261 – 289.

⁵⁹ ABRAHÁM, Á. 2008. s. 695-704.

⁶⁰ INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION. 2008. s. 181.

⁶¹ STIGLITZ, J. 2014. s. 560.

Je evidentné, že vplyv globalizácie mal dynamický vplyv na technologické transfery. Vytvára sa dopyt po vysokokvalifikovanej pracovnej sile, ktorej odborná príprava je v rôznych krajinách sveta diferencovaná. Pomer medzi dopytovanými vysokokvalifikovanými pracovníkmi a nízkokvalifikovanými smeruje k tomu, že rozdiely v mzdách sa začali značne prehľbovať.

Technologické zmeny a globalizácia ako kľúčové exogénne determinanty rastu príjmových nerovností, umožňujú medzinárodný transfer ekonomických nerovností na základe mobility kapitálu a asymetrickému prístupu k vyššiemu vzdelaniu. V kontexte s modernými technológiami sa zvyšuje dopyt po vysokokvalifikovanej pracovnej sile a naopak klesá potreba fyzickej a rutinnej práce.

Na základe tvrdého konštatovania Stiglitz, technologický pokrok náročný na kvalifikáciu a zručnosti umožňuje zapojenie talentovanejších jednotlivcov na úkor menej talentovanejších.⁶²

Fornier a Koske prostredníctvom kvantilovej regresie na dátach rodinných účtov z 32 krajín z OECD realizovali výskum endogénnych determinantov pracovných príjmov, ktoré predstavujú podiel verejného sektora na zamestnanosti. Čím je podiel väčší, tým sú nižšie rozdiely v pracovných príjmoch. Nasledovne skúmali nerovnosť vo vzdelaní, sile odborov a taktiež rozdielov v pracovných skúsenostiach. Z nadobudnutých výsledkov dospeli k tomu, že globalizácia a technologický pokrok majú signifikantný vplyv na vývoj príjmových nerovností, ale taktiež ich ovplyvňuje aj štrukturálna politika krajín, ktorá smeruje najmä cez politiky zaoberajúce sa trhom práce a vzdelaním. Potvrdenie významnosti vplyvu spôsobeným štrukturálnou politikou na trhu práce a aj vo vzťahu k politike vzdelanosti je možnosťou zaoberať sa otázkami: Čo je príčinou pretrvávania dlhodobej nezamestnanosti? Jej vysokej miery? Nemožno za jej príčinu považovať nevhodnú štrukturálnu politiku? A keď je nevhodná, aké sú jej kľúčové determinanty neadekvátneho nastavenia?

Väčšina štúdií poukázala na to, že hlavný endogénny determinant nerovnosti v príjmoch vo väčšine menej rozvinutých ekonomikách je práve nezamestnanosť. Vo vyspelých krajinách je možné sa stretnúť v spojení s nezamestnanosťou s vysvetleniami nasledovného všeobecného charakteru: Vývoj príjmovej nerovnosti v čase je proticyklický, to znamená, že nárast nezamestnanosti zhoršuje relatívnu pozíciu príjmov skupín s najnižšími príjmami. Taktiež aj vo vyspelých ekonomikách sa potvrdzujú dopady rastu

⁶² STIGLITZ, J. 2014. s. 560.

nezamestnanosti na nerovnosti v príjmoch, zhoršujúcou sa príjmovou situáciou populácie s nízkymi príjmami. Možno konštatovať, že vplyv rastúcej nezamestnanosti pôsobí na príjmové nerovnosti negatívne.

V predkrízovom období Mocan odhalil dekompozíciu nezamestnanosť rozdelenú na štrukturálnu a cyklickú zložku na dátach za USA. Zistil, že ako rastie nezamestnanosť, tak rastie aj podiel najvyšších príjmových skupín na celkových príjmoch a je zaznamenaný pokles 60 percent populácie. Potvrdil, že zvyšovanie štrukturálnej nezamestnanosti ovplyvňuje zvyšovanie príjmových nerovností.⁶³

Holzner skúmal determinanty príjmovej nerovnosti na súbore 300 000 domácností v krajinách Európskej únie v rokoch 2003 až 2009 a dospel k záveru, že čím je nižšia úroveň príjmov, tak tým viac koreluje s vyšším progresívnym zdanením práce. K redukcii príjmovej nerovnosti podľa nadobudnutých výsledkov autora prispievajú verejné výdavky na vzdelanie, sociálnu ochranu, nižšia nezamestnanosť, otvorenosť ekonomík z pohľadu obchodovania a najmä silná priemyselná základňa.⁶⁴

V súčasnosti je možné sa stretnúť s viacerými štúdiami, ktoré skúmajú príjmovú nerovnosť a jej súvislosť s ďalšími ekonomickými a sociálnymi indikátormi.

⁶³ MOCAN, N. 1999. s. 122 – 134.

⁶⁴ HOLZNER, M. 2012. s. 31.

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je preskúmanie rozmeru príjmových nerovností v Európskej únii v období rokov 2008 až 2017. Zhodnotíme vzťah medzi výkonnosťou ekonomík členských krajín EÚ a ich príjmovými nerovnosťami. Vytýčime si hlavné determinanty, ktoré najväčšou mierou môžu ovplyvňovať príjmovú nerovnosť.

Na splnenie hlavného cieľa práce sme si stanovili čiastkové ciele. Prvým čiastkovým cieľom práce je identifikovanie rozsahu príjmových nerovností medzi všetkými členskými krajinami Európskej únie. Zhodnotený bude taktiež vzťah medzi výkonnosťou ekonomík a príjmovou nerovnosťou.

Ďalším čiastkovým cieľom je preskúmanie vybraných determinantov, ktoré ovplyvňujú úroveň príjmovej nerovnosti v novoprijatých krajinách EÚ a zároveň tvoria región strednej a východnej Európy. V rámci uvedeného cieľa budú preskúmané vzťahy medzi jednotlivými determinantmi a príjmovou diferenciáciou v skúmaných krajinách.

Posledným čiastkovým cieľom je kvantifikácia predmetných vzťahov, ktorá je uskutočnená prostredníctvom regresnej analýzy. Ekonometrický model využijeme na zhodnotenie vplyvu skúmaných premenných a príjmovej nerovnosti v pôvodných a novoprijatých krajinách EÚ.

3 Metodika práce a metody skúmania

Pri zostavovaní diplomovej práce je potrebné využiť viacero metód, ktoré sú nutné k nadobudnutiu našich vytýčených cieľov, ktoré sme si určili v predošlej časti.

Prvý dôležitý krok na uskutočnenie určených cieľov je vyhľadanie spoľahlivých údajov. Náš výskum sa zameriava na členské štáty Európskej únie, práve preto sme všetky potrebné dáta čerpali z databáz Eurostatu. Dôležitou voľbou je najmä výber vhodných metód na skúmanie danej problematiky a voľba ukazovateľov prostredníctvom ktorých budeme danú problematiku skúmať.

Európska únia používa viacero indikátorov, ktoré pomocou jednotnej metodiky slúžia na vzájomné porovnanie medzi určitými krajinami. Na komparáciu miery nerovnosti, čo sa týka distribúcie príjmov v Európskej únii a jej členských krajinách, sa používa najmä Gini koeficient, ktorý vyjadruje číselný ekvivalent Lorenzovej krivky. Pokladá sa za jeden z najpoužívanějších kvantifikátorov príjmovej nerovnosti. Miera, ktorá posudzuje ako je empirické rozdelenie vzdialené od teoretického rovnomerného rozloženia predstavuje Gini index.

Gini dosahuje hodnoty od 0 až po 1. Hodnota 0 reprezentuje spoločnosť, v ktorej každý má rovnaký príjem a preto neexistuje žiadna nerovnosť. Na druhej strane, koniec stupnice predstavuje hodnota 1, ktorá zobrazuje spoločnosť, kde jedna osoba má všetky príjmy. Je tam maximálna nerovnosť. Aby to bolo jednoduchšie na pochopenie, Gini hodnoty môžu byť prezentované ako Gini body. Každá hodnota sa jednoducho vynásobí 100, takže Giniho koeficient v hodnote 0,28 sa premení na 28 Giniho bodov. Vo verejnej diskusii, Gini skóre dosiahnutých 40 bodov a vyššie je považované za kritické.

Vzhľadom na to, že súčasťou práce je hľadanie vzťahov medzi vybranými determinantmi a príjmovou nerovnosťou skúmaných krajín Európskej únie, využijeme na daný výskum program MS Excel a ekonometrický program Gretl.

Na vyjadrenie závislosti medzi určenými premennými budeme zostavovať ekonometrické modely, ktorých konštrukcia bude pozostávať z panelových dát. Tento typ dát patrí k najzložitejším, pretože predstavujú kombináciu časových a prierezových údajov. Existuje pri nich časový rad pre každú skúmanú entitu vybranú v rámci prierezového výberu. Odhadneme vplyv jednotlivých vybraných exogénnych premenných na endogénnu premennú Gini koeficient prostredníctvom modelu s fixnými efektmi nazývaným aj FEM model. V tomto modeli ak individuálne efekty premenných Z_1 a Z_q nie sú pozorovateľné,

ale sú korelované s premennými, ktoré sú vysvetľujúce, tak riešenie bude predstavovať zahrnutie všetkých efektov do odhadnuteľného a priemerného priemeru prostredníctvom vzťahu

$$\alpha = \alpha_1 z_{i1} + \alpha_2 z_{i2} + \dots + \alpha_q z_{iq} \quad (1)$$

Model FEM je v tvare:

$$y_{it} = \alpha_i + \beta_1 x_{it1} + \beta_2 x_{it2} + \dots + \beta_k x_{itk} + u_{it} \quad (2)$$

- α_i vyjadruje fixný efekt a je špecifickou konštantou pre každú z prierezových jednotiek⁶⁵

Rozdielnosť FEM modelu od spojeného regresného modelu spôsobujú rôznorodé prierezové jednotky vyjadrené v absolútnych členoch. Prostredníctvom daného modelu môžeme skúmať existujúce rozdiely v súbore.

⁶⁵ LUKÁČIK, M. – LUKÁČIKOVÁ, A. – SZOMOLÁNYI, K. 2011. s. 330.

4 Výsledky práce

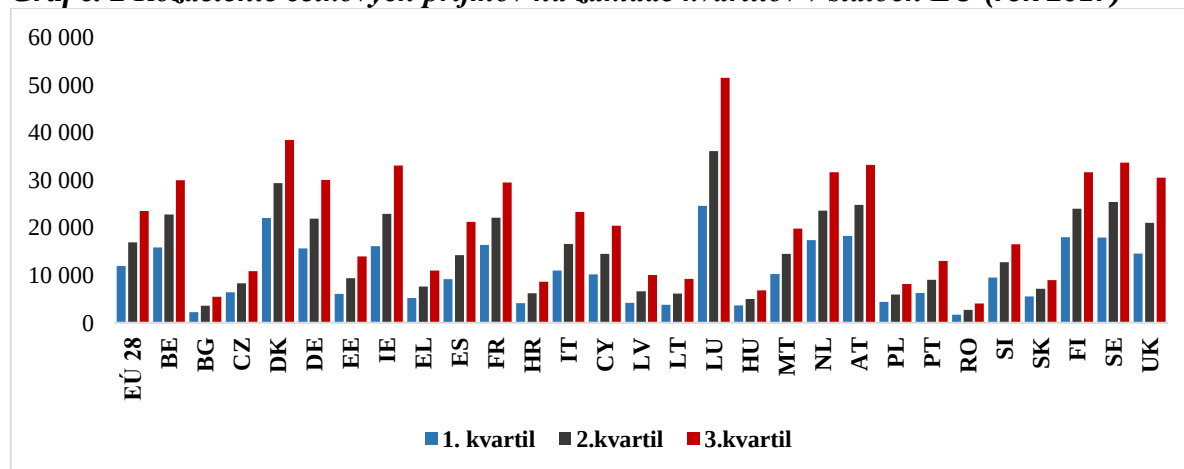
Nasledujúca časť diplomovej práce sa zameriava na analýzu príjmových nerovností v Európskej únii. V tejto kapitole budeme pozorovať konkrétne odlišnosti a špecifiká, ktoré vytvárajú príjmové nerovnosti medzi územiami. Nerovnosti nemajú vplyv len na celkový chod územného celku, ale taktiež aj na hospodárenie celej krajiny a stimulujú využívanie určitých nástrojov politik, ktoré sa zaoberajú najmä elimináciou nerovností do určitej miery a zabezpečujú rovnomerný vývoj v krajinách.

4.1 Príjmové nerovnosti domácností v krajinách EÚ

Pri analýze príjmovej nerovnosti je adekvátne najskôr posúdiť rozmer príjmov, najmä disponibilného príjmu, následne prejsť na analýzu príjmovej nerovnosti v európskych domácnostiach. Štáty EÚ a ich nerovnosti v životnej úrovni je možné preukázať na odlišnom mediáne príjmov jednotlivých domácností. Jedným z hlavných indikátorov, ktorý ovplyvňuje blahobyt jednotlivca, respektíve domácností je ich príjem. Determinuje viaceré aspekty života, najmä spotrebu a taktiež jej štruktúru. Z roka na rok je priemerná mzda pre zamestnancov v Európskej únii nedosiahnuteľná. Približne len jedna tretina zamestnancov v praxi poberá priemernú a aj vyššiu mzdu ako je priemerná. Spôsobujú to najmä najlepšie platení odborníci, ktorí zarábajú nadštandardné mzdy a nadhodnocujú priemer. Práve preto lepšiu vypovedaciu schopnosť o úrovni bežnej mzdy vykazuje medián a nie priemerná mzda.

Graf č. 2 obsahuje distribúciu celkových príjmov na základe troch kvartilov, keďže 4. kvartil nebol dostupný pre rok 2017.

Graf č. 2 Rozdelenie celkových príjmov na základe kvartilov v štátoch EÚ (rok 2017)

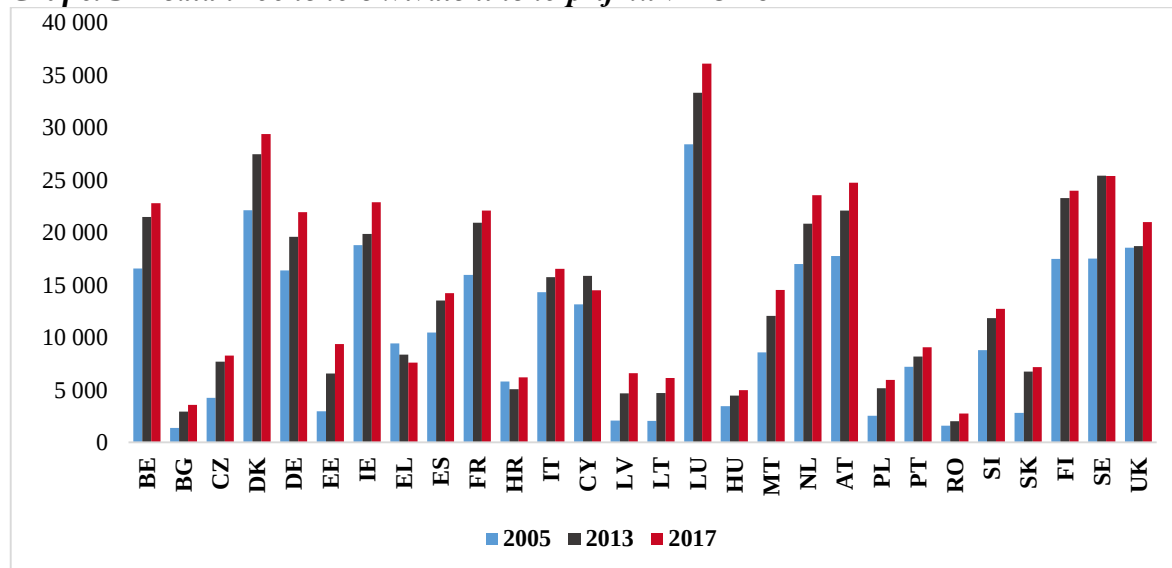

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Priemer krajín EÚ 28 dosiahol v roku 2017 hranicu príjmov v prvom kvartile v hodnote 11 903 eur, v druhom kvartile 16 908 eur a tretiemu kvartilu patrí hodnota 23 478 eur. Na grafe č. 2 môžeme vidieť, že Luxembursko, najbohatší štát Európskej únie, dosiahlo najvyššiu hranicu príjmov zo všetkých členských krajín EÚ. Opakom je Rumunsko, ktoré obsadilo poslednú priečku spomedzi všetkých 28 krajín. Slovenská republika a jej príjmová hranica bola v prvom kvartile 5 526 eur. Rozdiel medzi prvým a tretím kvartilom bol 3 460 eur. Nachádzame sa pod priemerom EÚ.

Graf č. 3 predstavuje vývoj mediánu ekvivalentného disponibilného príjmu v domácnostiach vo všetkých členských krajinách EÚ. Medián je stredná hodnota v prerozdelení príjmov. Bohatšie domácnosti sa nachádzajú nad touto hodnotou, naopak chudobnejšie sa vyskytujú pod ňou.

Graf č. 3 Medián ročného ekvivalentného príjmu v EÚ 28

Vysvetlenie: Údaje za krajiny Rumunsko dostupné od roka 2007, Bulharsko 2006, Chorvátsko 2010.

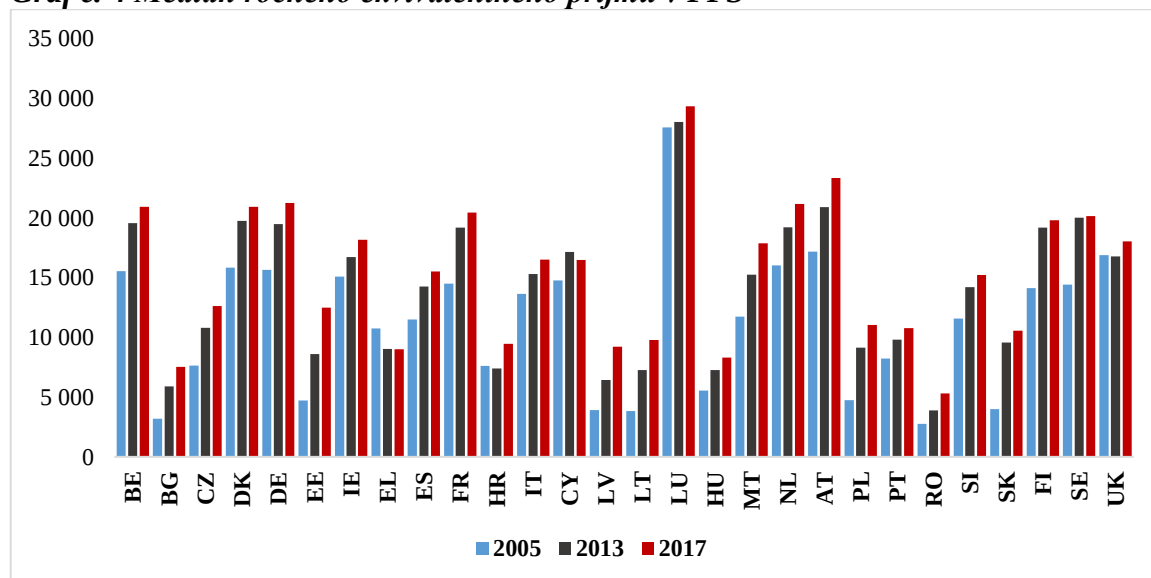
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Na grafe č. 3 medián zobrazujeme ako ekvivalentný disponibilný príjem priemerných domácností krajín Európskej únie. V roku 2005 priemer únie predstavoval 12 626 eur, nárast zaznamenal v roku 2013 a aj za posledný dostupný rok 2017 sa zvýšil do výšky 19 943 eur. Keď sa pozrieme na určité krajiny, vidíme, že Luxembursko vykazuje vo všetkých troch rokoch sledovaného obdobia najvyššie hodnoty mediánu. V roku 2017 dosiahol výšku až 36 102 eur, čo predstavuje až 5 násobok mediánu Slovenskej republiky. Litva v roku 2005 dosiahla najnižšiu výšku mediánu zo všetkých krajín a to 2 057 eur, Rumunsko za rok 2005 nemá zverejnené údaje, ale v ďalších rokoch práve ono sa nachádza na poslednej priečke. Keď sa pozrieme na hodnoty Slovenska, ktoré dosiahlo v roku 2005 medián vo výške 2 830

eur, do roku 2013 sa zvýšil na 6 737 eur a za posledný rok 2017 dosiahol medián výšku 7 183 eur. Na základe tohto môžeme povedať, že obsadilo 21. miesto z EÚ 28. Zo štátov Vyšehradskej štvorky Česká republika a zároveň aj Maďarsko dosiahli väčšiu hodnotu mediánu ako Slovensko. V rokoch 2013 a 2017 už len Česko. Na základe porovnania v roku 2017 krajiny Luxembursko s najvyšším mediánom a naopak Rumunsko s najnižšou výškou, môžeme konštatovať, že v Luxembursku priemerná domácnosť si môže kúpiť o 13 krát viac v porovnaní s priemernou domácnosťou v Rumunsku. Vo všetkých krajinách Únie medián za sledované obdobie rástol, len v Grécku zaznamenával klesajúce hodnoty.

K tomu aby sme relativizovali rozdiely v cenových hladinách medzi štátmi využijeme údaje parity kúpnej sily (PPS), ktorá berie ohľad aj na cenovú hladinu jednotlivých porovnávaných krajín.

Graf č. 4 Medián ročného ekvivalentného príjmu v PPS

Vysvetlenie: Údaje za krajiny Rumunsko dostupné od roka 2007, Bulharsko 2006, Chorvátsko 2010.

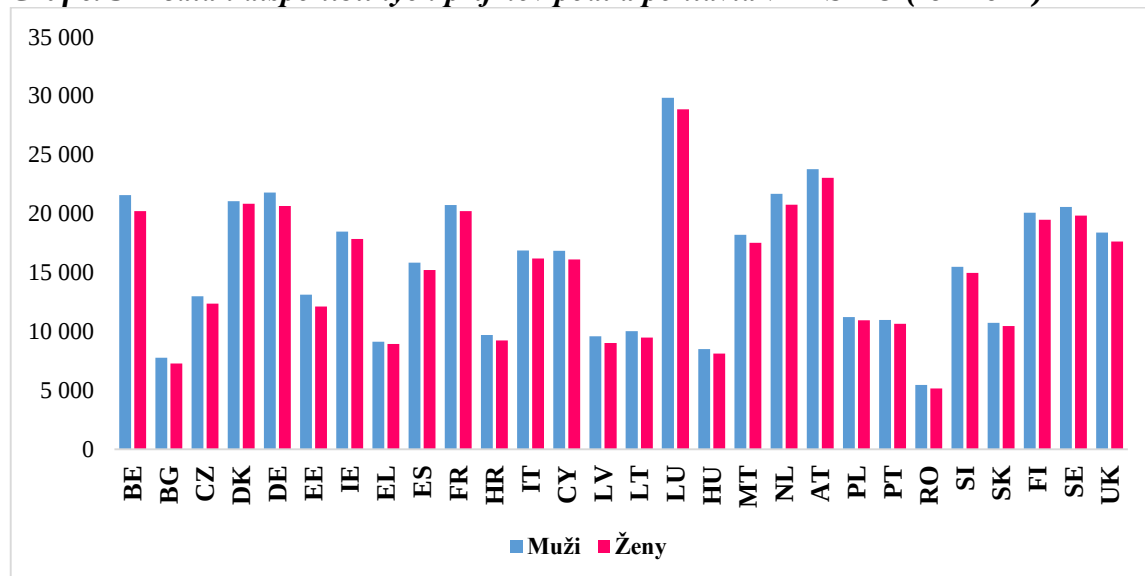
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Na grafe č. 4 je zobrazené poradie krajín na základe údajov v PPS, ktoré sa zmenilo oproti predchádzajúcemu prípadu, ale prvá priečka stále patrí Luxembursku a posledná Rumunsku. Pomer medzi nimi sa zmenil a to tak, že v Rumunsku si priemerná domácnosť môže dovoliť kúpiť o 5,5 krát menej ako priemerná domácnosť v Luxembursku. Čo sa týka Slovenskej republiky a jej mediánových hodnôt vyjadrených v PPS v sledovaných rokoch zaznamenali prudký nárast. Keď porovnáme rok 2005 a 2013, Švédsko dosiahlo najväčšie zvýšenie, Slovensko druhý najväčší rast príjmov v Únii. V roku 2005 z 3 989 eur nastal nárast až na dosiahnutých 10 573 eur v roku 2017. Grécko taktiež aj v príjme danom v PPS

dosiahlo v sledovanej dobe znižovanie hodnôt. Krajiny Európskej únie a ich príjmové disparity sú dané diferencovanými podmienkami v hospodárskom vývoji.

Graf č. 5 zachytáva vývoj disponibilných príjmov podľa pohlavia.

Graf č. 5 Medián disponibilných príjmov podľa pohlavia v PPS EÚ (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

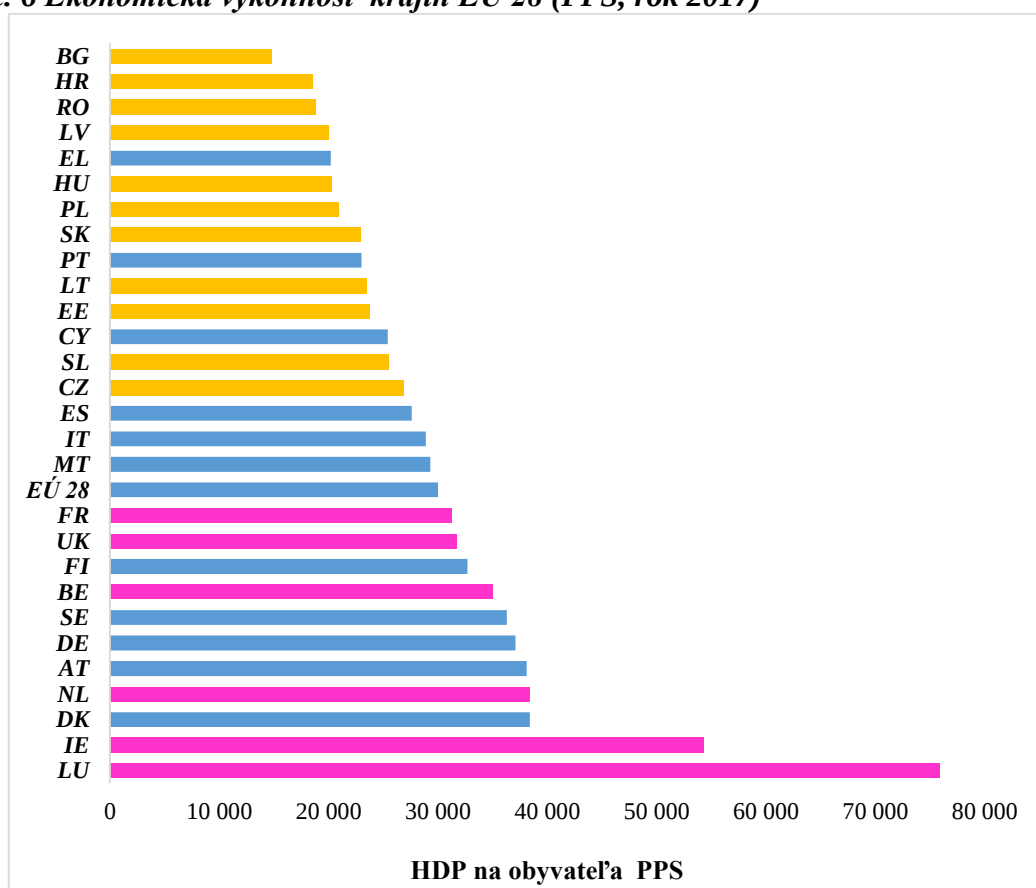
Graf č. 5 naznačuje miernu príjmovú diskrimináciu žien, resp. nedostatočnú rodovú rovnosť v oblasti príjmov. V každej krajine EÚ zarábajú muži viac v porovnaní so ženami. Belgicko, Nemecko a Estónsko vykazujú najväčšie rozdiely v disponibilných príjmov medzi ženami a mužmi. Ženy majú tendenciu brať na seba vyššiu zodpovednosť, ktorá sa týka najmä starostlivosti o domácnosť v porovnaní s mužmi. Ženy pracujú menej hodín a prinášajú domov nižší plat. Vyššia elasticita ponuky práce žien by mohla riešiť nižšie zdaňovanie príjmov žien ako mužov. Vzhľadom na to, že to nie je realizovateľné, politiky vylepšujú dostupnosť formálnej starostlivosti o deti. Práve tieto politiky by mohli slúžiť na elimináciu rodových rozdielov v odpracovaných hodinách, platov a tak zlepšiť životnú situáciu cez vyššiu mieru participácie. Dané politiky môžu prispievať k zvyšovaniu príjmovej rovnosti ovplyvnením voľby kariéry žien.

Môžeme konštatovať na základe predchádzajúcich spracovaných zistení, že všetky pôvodné členské krajiny sa nachádzajú nad priemerom, na rozdiel od novoprijatých krajín, ktoré dosahujú nižšie hodnoty ako priemer EÚ.

4.2 Ekonomická výkonnosť krajín Európskej únie

Európska únia a jej členské štáty vykazujú rozdielne nerovnosti, čo spôsobuje, že ich ekonomiky sa pomerne odlišujú, najmä čo sa týka ich ekonomickej výkonnosti. Nerovnosti medzi európskymi krajinami sme porovnávali v závislosti od HDP na obyvateľa, čo vysvetľuje ich odlišnú ekonomickú vyspelosť. Graf č. 6 zobrazuje úrovne HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily všetkých členských krajín Európskej únie v roku 2017. Žltou farbou sme vyznačili krajiny regiónu strednej a východnej Európy, novoprijaté krajiny a fialovou farbou sú zvýraznené západné krajiny Európy, čiže pôvodní členovia EÚ.

Graf č. 6 Ekonomická výkonnosť krajín EÚ 28 (PPS, rok 2017)

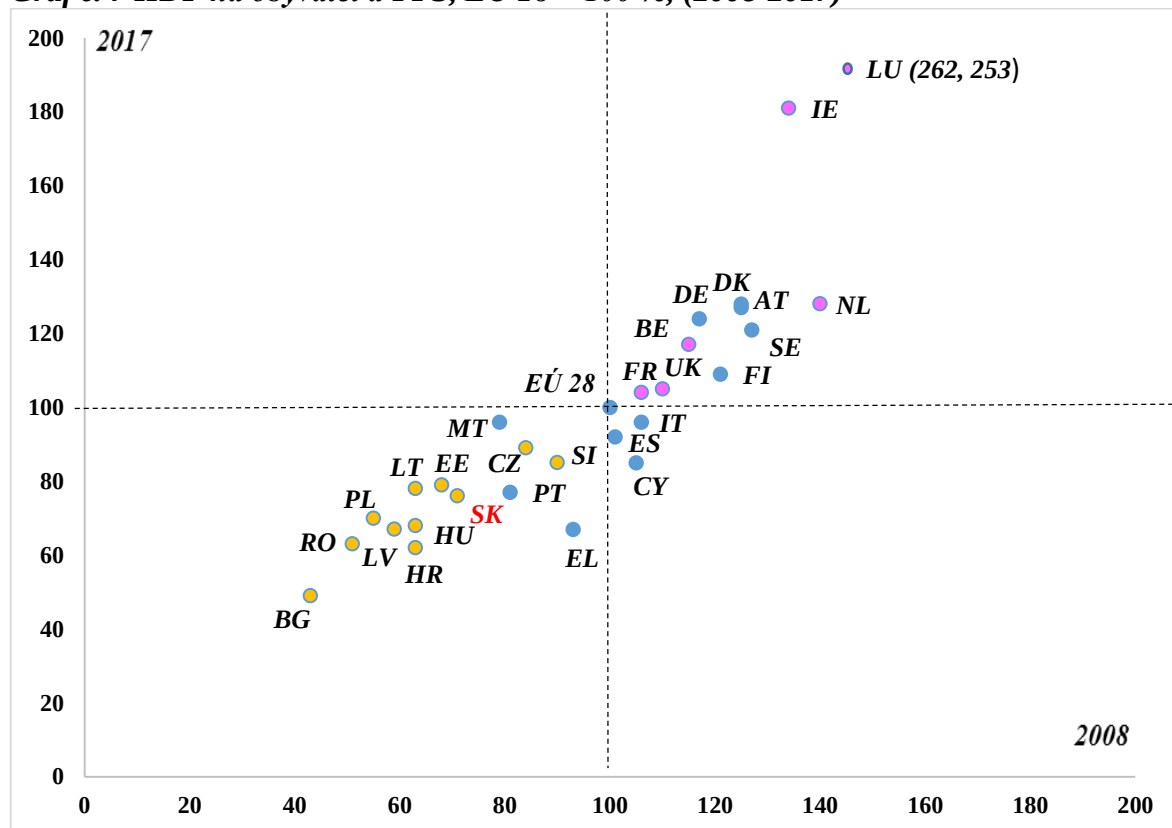

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Môžeme vidieť, že najvyššia úroveň HDP na obyvateľa v celej Únii patrí Luxembursku a to v hodnote 75 900 €. Je niekoľkokrát vyššie v porovnaní so Slovenskom alebo Nemeckom. Pôvodné členské krajiny dosahujú omnoho vyššie HDP na osobu ako novoprijaté krajiny.

Úrovně HDP na obyvateľa vyjadrené ako percento priemeru EÚ v parite kúpnej sily všetkých členských krajín Európskej únie počas sledovaných rokov 2008 a 2017 sú uvedené na grafe č. 7.

Graf č. 7 HDP na obyvateľa PPS, EÚ 28 = 100 %, (2008-2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Najvyššie HDP na obyvateľa vyjadrené ako percento priemeru EÚ v parite kúpnej sily v celej Európskej únii patrí Luxembursku.

Hoci má Luxembursko iba o niečo vyšší počet obyvateľov ako Bratislava, jeho rozloha patrí ku globálne najmenším štátom a súčasne je jediným veľkovoľvodstvom sveta a najbohatším štátom Európskej únie. Pripadá naň viac než 2,6 násobok priemerného HDP na obyvateľa v EÚ. Štatistiky v tomto prípade nadhodnocuje veľký počet pracovných síl, ktoré prichádzajú za prácou do krajiny, ale sú občanmi iných okolitých krajín, čo znamená, že vytvárajú totiž HDP, ale nezvyšujú počet obyvateľov. Naopak, najchudobnejším štátom zo všetkých 28 členov EÚ je Bulharsko, ktoré v roku 2017 dosiahlo úroveň HDP na osobu vo výške 49 percent priemeru EÚ. Považuje sa za najskorumpovanejšiu krajinu. Slovensko so 76 percentami priemeru Únie obsadilo 25. miesto. Ako už bolo uvedené, prvá priečka patrí Luxembursku v hodnote 258 %, čo predstavuje 158 percentuálnych bodov nad priemerom EÚ 28. Hlavnou príčinou, je že v tejto krajine sídli trh s investičnými fondmi.

Považuje sa za krajinu nazývanú aj daňovým rajom, z tohto dôvodu je tu umiestnených obrovské množstvo finančných inštitúcií.

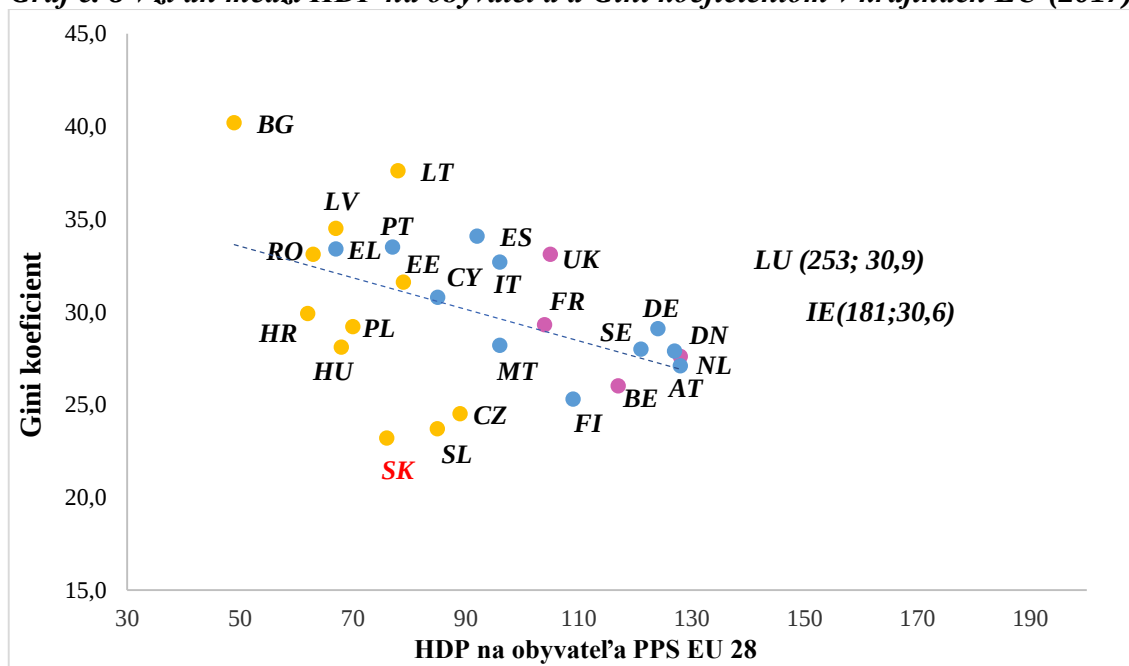
Vysokú ekonomickú úroveň dosahuje aj Írsko (181 % priemeru EÚ 28). Výkonnostne nadpriemernými krajinami EÚ sú taktiež Dánsko, Holandsko, Rakúsko, Nemecko, Švédsko, Belgicko, Fínsko, Francúzsko a tiež Spojené kráľovstvo so 105 percentami HDP na obyvateľa, ktoré patria medzi pôvodné členské krajiny Únie. Priemer nedosahuje Taliansko (96), tú istú hodnotu HDP na obyvateľa vykazuje Malta (96), Španielsko (92), Česká republika (89) Cyprus (85), Slovinsko (85), Estónsko (79), Litva (78), Portugalsko (77), Slovensko (76), Poľsko (70), Maďarsko (68), Grécko (67), Lotyšsko (67), Rumunsko (63), Chorvátsko (62). Pod prahom polovice priemeru skončili Bulhari so 49 percentami. Na základe tohto môžeme povedať, že väčšinu krajín nachádzajúcich sa pod priemerom EÚ radíme k novoprijatým členom Únie.

4.3 Príjmová nerovnosť a ekonomická výkonnosť v Európskej únii

V tejto časti sa pozrieme ako sú na tom krajiny Európskej únie v dvoch ekonomických indikátoroch, ktoré vytvárajú značný záujem mnohých ekonómov a tiež verejnosti. Jedná sa o hrubý domáci produkt na obyvateľa a o mieru príjmovej nerovnosti vyjadrenú Gini koeficientom. Tieto dva parametre sa niekedy vyvíjajú harmonicky, keď zvyšovanie životnej úrovne spôsobuje pokles príjmových nerovností. Naopak niekedy nie je možné dosiahnuť redukciu príjmových nerovností bez ohrozenia ekonomickej výkonnosti. Na príjmovú nerovnosť a ekonomickú výkonnosť vplýva mnoho faktorov. Ani závery ekonomickej teórie nepoznajú jasnú odpoveď, či je medzi týmito dvoma ukazovateľmi možné dosiahnuť zlepšenie súčasne alebo je nutné vytvárať medzi nimi kompromisy. Napríklad či dosiahnuť nižšiu ekonomickú výkonnosť v prospech nízkej úrovne príjmovej nerovnosti alebo akceptovať vyššiu mieru nerovnosti v príjmoch s tým, že budeme bohatší a životná úroveň krajín bude rásť vo väčšej miere. Je známe, že novoprijaté štáty stredného a východného regiónu Európy sú o dosť chudobnejšie ako vyspelý západný región Európy. Vykazujú aspoň nižšie úrovne príjmovej nerovnosti?

Graf č. 8 nám zobrazuje tieto dva indikátory súčasne.

Graf č. 8 Vzťah medzi HDP na obyvateľa a Gini koeficientom v krajinách EÚ (2017)

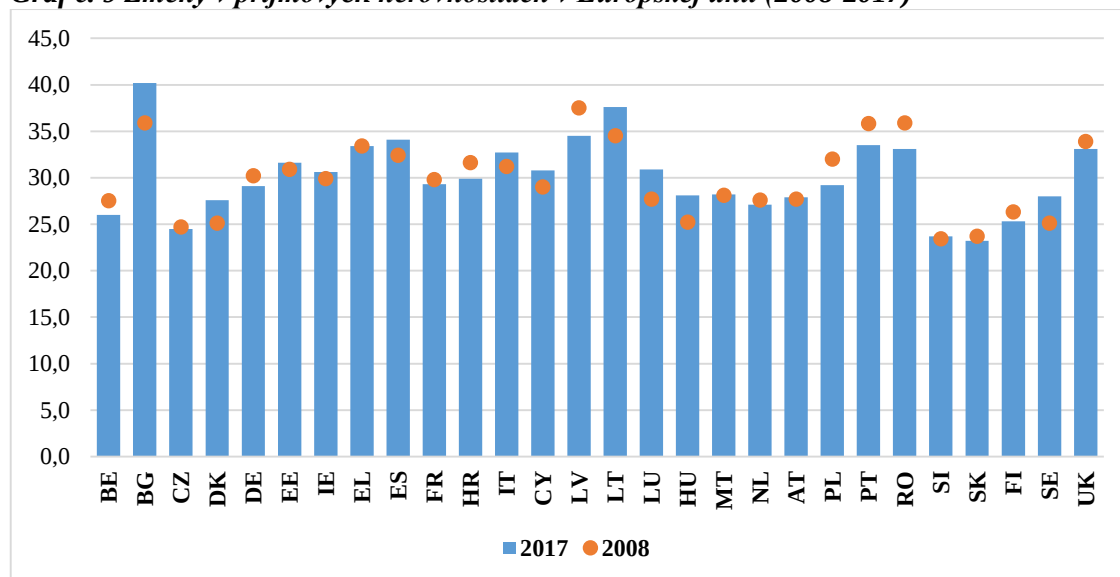
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Horizontálna os obsahuje HDP na osobu, ktorý je vyjadrený v parite kúpnej sily, najmä kvôli tomu aby sme mohli robiť komparáciu medzi krajinami. Vertikálna os zahŕňa ukazovateľ príjmovej nerovnosti, Gini koeficient disponibilného príjmu. Vyjadruje príjmové nerovnosti v krajinách po prerozdelení prostredníctvom transferov a tiež sociálnych príspevkoch počítajúc dôchodky. Krajiny vyznačené fialovou farbou sú pôvodné štáty únie západného regiónu Európy a žltou farbou sú označené členské štáty strednej a východnej Európy. Vidíme, že novoprijaté krajiny sa nachádzajú na ľavej strane grafu, čo potvrdzuje, že patria k menej vyspelým ekonomikám v Únii. Vykazujú omnoho nižšiu ekonomickú výkonnosť ako pôvodní členovia, čiže západný región. Je možné povedať, že niektoré z týchto chudobnejších krajín sa priblížili k úrovniám vyspelých ekonomík. Príkladom je Česko, Estónsko, Slovinsko a tiež Slovensko. Ak by sme brali do úvahy len ekonomickú výkonnosť, tak by sme mohli urobiť rozdeľujúcu čiaru medzi krajinami strednej a východnej Európy a vyspelým západom. Na rozdiel od príjmových nerovností, kde takúto jasnú deliacu čiaru nie je možné urobiť. Stredný a východný región možno deliť do troch skupín. Česko, Slovinsko a Slovensko sú skupinou s najmenšou úrovňou príjmových nerovností v Únii a súčasne patria k najvyspelejším krajinám z tohto regiónu. Pobaltské krajiny a tiež Rumunsko, Bulharsko patria do skupiny, ktoré dosahujú najvyššie úrovne príjmových disparít z celej EÚ. Poslednú skupinu tvoria krajiny ako Chorvátsko, Maďarsko a Poľsko,

ktoré sú na priemernej úrovni v ekonomickej výkonnosti a tiež majú priemernú úroveň v príjmových disparitách. Medzi príjmovou nerovnosťou a ich ekonomickou úrovňou nebol za posledných 10 rokov zaznamenaný nijaký významný vzťah.

Na grafe č. 9 môžeme vidieť ako sa zmenili príjmové nerovnosti za posledných desať rokov vo všetkých členských štátoch EÚ.

Graf č. 9 Zmeny v príjmových nerovnostiach v Európskej únii (2008-2017)

Vysvetlenie: Údaje za Chorvátsko rok 2010.

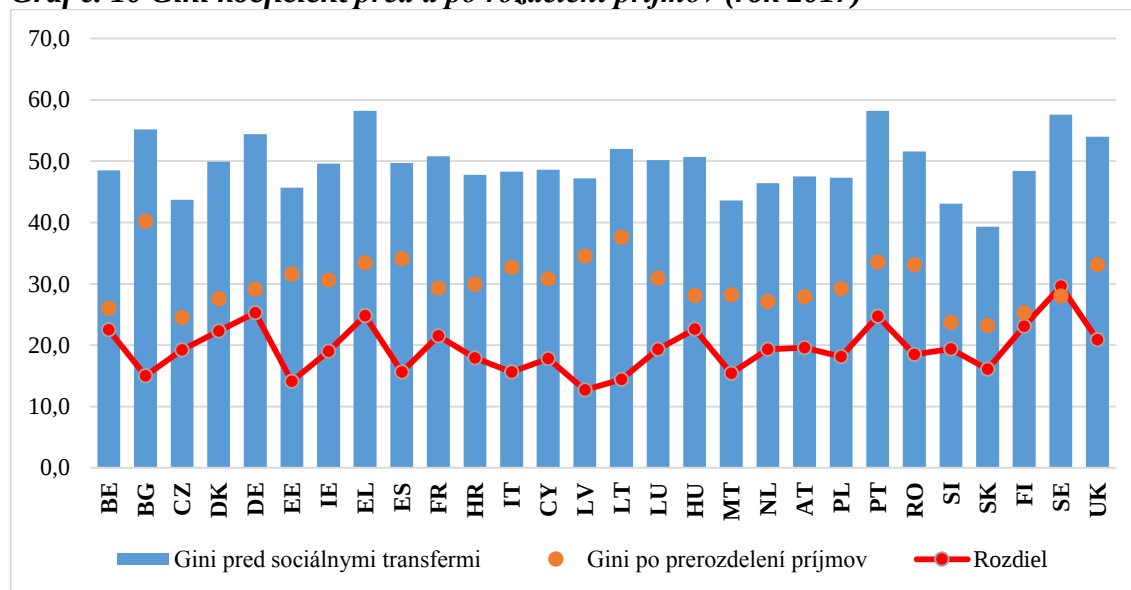
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Začiatkové údaje za Chorvátsko nie sú zverejnené. Prvý dostupný rok je 2010. Najvyšší nárast zaznamenalo Bulharsko a Litva spomedzi všetkých členov. Bulharsko z celej EÚ dosahuje najväčšie hodnoty príjmových nerovností. Situácia zostala takmer nezmenená na Slovensku, v Slovinsku a tiež v Českej republike, ale v Slovenskej republike v malej miere klesla. Poľsko zaznamenalo najvýraznejší pokles. Slovensko, Slovinsko, a Česká republika majú dlhodobu najnižšiu úroveň medzi krajinami regiónu strednej a východnej Európy, ale aj z celej Únie. Preto je tam oveľa nižší dopyt po ich znižovaní. Lotyšsko zaznamenávalo ešte v roku 2008 najvyššie hodnoty medzi Pobaltskými krajinami, ale do roku 2017 sa im podarilo zredukovať príjmové nerovnosti pod úroveň Litvy. Hodnoty krajín zo západného regiónu zostali takmer nezmenené. Luxembursko zaznamenalo nárast, na rozdiel od Belgicka, ktoré dosiahlo najväčší pokles a tiež vykazuje najnižšie príjmové disparity zo západného regiónu Európy. Môžeme konštatovať, že príjmové disparity v niektorých krajinách strednej a východnej Európy sa podarilo skutočne zredukovať. Vo všeobecnosti môžeme zhodnotiť, že Slovenská republika je výnimkou zo všeobecného

trendu nárastu príjmových disparít v ostatných členských krajinách. Je krajinou s najnižšími príjmovými nerovnosťami v rámci krajín Únie.

Výsledné hodnoty príjmovej nerovnosti v krajine sú dôsledkom toho ako funguje trhovú mechanizmus a prerozdelenie príjmov pomocou rozličných nástrojov hospodárskej politiky. Na grafe č. 10 je zobrazený Gini koeficient pred a po rozdelení zdrojov a ich rozdiel.

Graf č. 10 Gini koeficient pred a po rozdelení príjmov (rok 2017)

Zdroj: vlastné vypracovanie, EUROSTAT

Vo všetkých štátoch sú hodnoty Gini koeficientu po prerozdelení príjmov omnoho menšie ako pred sociálnymi transfermi. Najnižšiu úroveň príjmových nerovností pred ako aj po prerozdelení dosahujú krajiny Česká republika, Slovinsko a Slovensko. Keď sa pozrieme na Pobaltské krajiny, je vidieť, že majú veľmi vysoké disparity v príjmoch, ale rozdiel medzi danými dvomi hodnotami Gini, je veľmi nízky. To znamená, že vlády v daných krajinách prerozdeľujú menšiu časť zdrojov a v malej miere prispievajú k eliminácii príjmových disparít. Vo Švédsku transfery vytvárajú najvyšší rozdiel medzi dvoma ukazovateľmi. Radíme ho ku krajinám s najmenšími nerovnosťami v príjmoch z celej EÚ. Grécko má výrazne najvyššie príjmové disparity aj po výrazných zmierňovaniach cez transfery. Zo všetkých krajín má Bulharsko najvyššie hodnoty a v najmenšej miere prerozdeľuje zdroje. Krajiny západného regiónu Európy majú vyššiu prerozdeľovaciu schopnosť v porovnaní s krajinami strednej a východnej Európy a práve to môže byť dôsledok vysokých nerovností v príjmoch v novoprijatých krajinách.

Zaujímavé je však to, že keď sa pozrieme na krajiny stredného a východného regiónu Európy, tak platí, že štáty s vyššou ekonomickou úrovňou dokázali znížiť úroveň príjmových

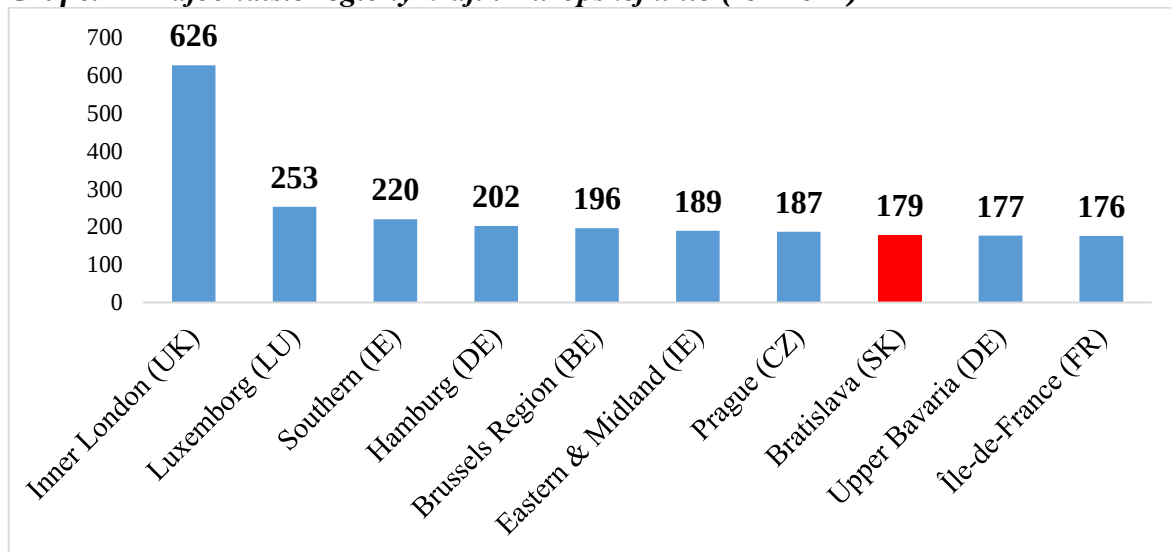
disparít. Menej vyspelé krajiny SVE zrejme disponujú zlou hospodárskou politikou či už vo vzťahu k ekonomickej úrovni alebo aj pri príjmových nerovnostiach.

4.3.1 Regionálne disparity v krajinách EÚ

Všeobecný prehľad ekonomickej výkonnosti v danom kraji nám umožňuje regionálny HDP na obyvateľa. Poukazuje, ako sa určité kraje podieľajú na celkovom hospodárení štátu a zároveň prináša prehľad kvality života a vyspelosti regiónov. Relatívne vysoké priemerné HDP na obyvateľa vykazujú najmä regióny hlavných miest či regióny situované v blízkosti hlavných miest.

Na základe údajov z Eurostatu, konkrétne z databázy NUTS 2, sme zostavili rebríčky 10. najbohatších a zároveň 10. najchudobnejších regiónov v krajinách Európskej únie. Komparáciu sme vytvorili podľa základného ukazovateľa výkonnosti ekonomiky a to HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily ako % priemeru EÚ 28.

Graf č. 11 Najbohatšie regióny krajín Európskej únie (rok 2017)

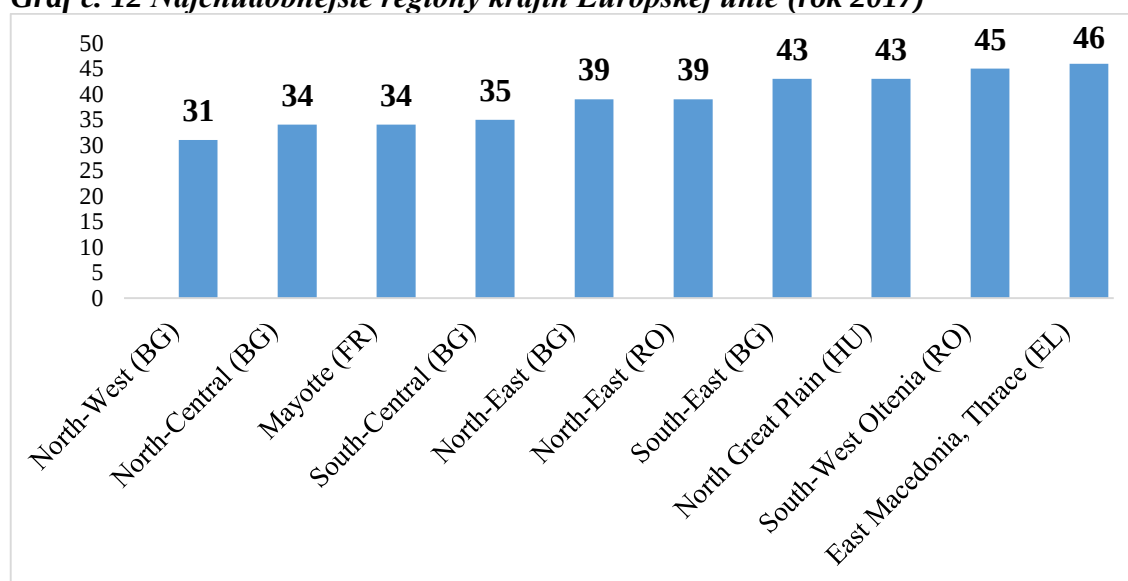
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Prostredníctvom zostaveného rebríčka najbohatších regiónov krajín Európskej únie zobrazeného na grafe č. 11, môžeme povedať, že najvyššie percento HDP na osobu v PPS vykazuje väčšina krajín západného regiónu Európy. Medzi najbohatšie regióny krajín EÚ patrí Vnútrotný Londýn, Luxembursko, Brusel a aj Bratislava. Bratislavský región sa nachádza na vyšších priečkach ako dokonca Ile-de-France. Ostatné regióny Slovenskej republiky sú na tom omnoho horšie. Príčinou je, že naša ekonomika je centralizovaná a skoro všetky veľké korporáty a vládne inštitúcie sú umiestnené práve v Bratislavskom regióne. Na základe tohto, môžeme povedať, že HDP na osobu nezohľadňuje v skutočnosti koľko ľudí

v danom regióne býva a taktiež koľko dochádza za prácou. Medzinárodné spoločnosti, ktoré sídlia v daných bohatých regiónoch, nemusia celú svoju nadobudnutú produkciu aj v istom regióne míňať. Tento prípad je aj Bratislava a mnoho ďalších veľkých miest. Zvyšné regióny Slovenska sa nachádzajú pod priemerom Únie. Tieto nastavené pravidlá nadhodnocujú Bratislavu a podhodnocujú ďalšie regióny Slovenska. Ďalším príkladom je aj Luxembursko, ktorého výsledky sú taktiež nadhodnotené, kvôli tomu, že za prácou do Luxemburska prichádza množstvo obyvateľov z iných krajín.

Prostredníctvom grafu č. 12 sa môžeme pozrieť na najchudobnejšie regióny Európskej únie.

Graf č. 12 Najchudobnejšie regióny krajín Európskej únie (rok 2017)

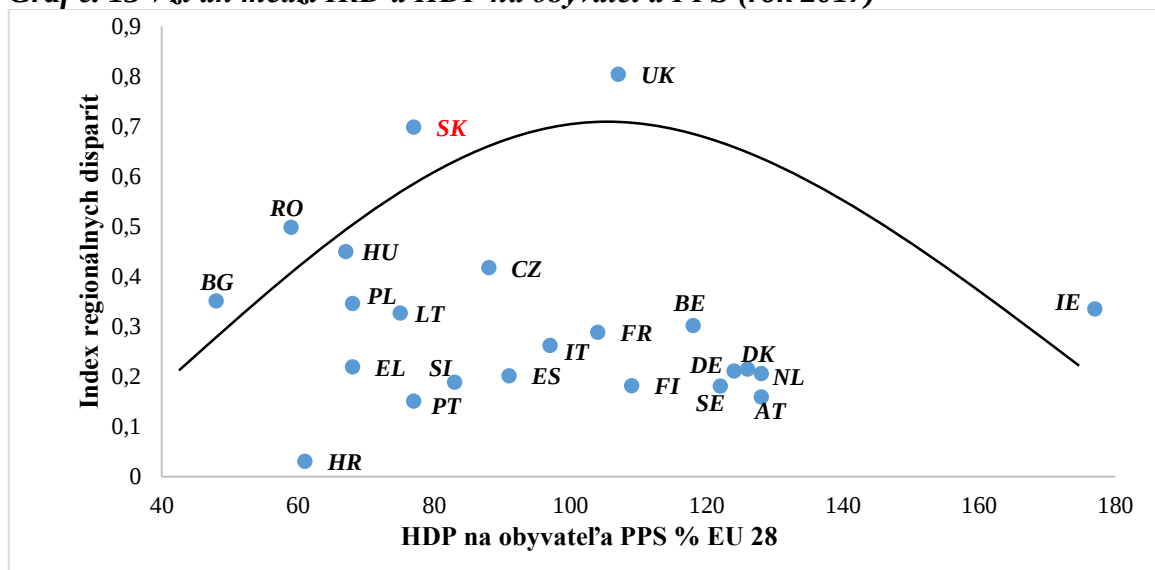

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Tradične medzi najchudobnejšie zaraďujeme regióny Bulharska a Rumunska s najnižším HDP na obyvateľa. Môžeme konštatovať, že dané najchudobnejšie regióny v Európskej únii patria krajinám strednej a východnej Európy, ktorej štáty majú omnoho menšiu výkonnosť ekonomík.

Znižovanie reálnej konvergencie sa v dostatočnom rozsahu neodráža v redukcii regionálnych rozdielov. V mnohých nových členských krajinách Európskej únie sú regionálne disparity neustále vysoké aj napriek zníženiu ekonomickej výkonnosti.

Graf č. 13 Vzťah medzi IRD a HDP na obyvateľa PPS (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

V sledovanom období v roku 2017 sú regionálne nerovnosti vyššie v porovnaní s pôvodnými členskými krajinami, ktoré majú stabilnú mieru regionálnych disparít. Na grafe č. 13 je zobrazená Williamsova krivka, ktorú je zostavená ako vzťah medzi HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily vyjadreného v percentách priemeru EÚ 28 a indexu regionálnych disparít, ktorý sme vypočítali za každú členskú krajinu Európskej únie z údajov Eurostatu konkrétne z NUTS 2.

Williamsova krivka poukázala, že niekoľko nových členských krajín nevyužilo svoj rozvojový potenciál na znižovanie regionálnych nerovností a ich hospodársky rast sa koncentruje len v niektorých určitých regiónoch. Štáty a ich pozícia na vzostupnej strane Williamsovej krivky poukazujú na to, že v niektorých regiónoch neexistuje pozitívny efekt rastu. Medzi najviac významné v roku 2017 patria krajiny ako Česká republika, ktorá dosahuje index regionálnych disparít v hodnote 0,417, Maďarsko dosahuje hodnotu 0,450, Rumunsko 0,499, Poľsko 0,346. Spojené kráľovstvo a Slovensko, ako môžeme vidieť na grafe č. 13 sa nachádzajú najvyššie v hodnotách regionálnych nerovností. Spojené kráľovstvo má najvyššie regionálne nerovnosti z celej Európskej únie a to v hodnote 0,804. Druhé najvyššie v EÚ má Slovenská republika vo výške až 0,669. Keď sa pozrieme na najvyspelejšie krajiny ako Holandsko, Rakúsko, Fínsko a Švédsko vidíme, že patria medzi štáty s nízkymi regionálnym rozdielmi.

Slovensko ako malá krajina vykazuje veľké regionálne disparity ale medzi krajinami Európskej únie patrí medzi krajinu s najnižšími príjmovými nerovnosťami. Stav regionálnych nerovností na Slovensku je menej priaznivý v porovnaní so zvyškom EÚ.

Dlhodobu na to poukazujú mnohí tuzemskí či zahraniční ekonómovia z oblasti Európskej únie, Medzinárodného menového fondu (MMF) a Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD).

Regionálne nerovnosti týkajúce sa výkonnosti ekonomiky sú prirodzeným javom vzhľadom na koncentráciu inovačných a finančných centier, ako aj kvalifikovanej pracovnej sily. Pomer medzi najmenej a najviac výkonným regiónom Slovenska je dosť vysoký, aj keď tento jav môžeme skôr vidieť v krajinách Európskej únie s veľkými hlavnými centrami ako napríklad Paríž, Londýn a podobne.

V posledných rokoch situácia na trhu práce sa vyvíjala pozitívne, ale aj tak regionálne disparity v nezamestnanosti v Slovenskej republike stále nadobúdajú vysoké hodnoty v porovnaní s ostatnými členskými krajinami Európskej únie.

4.4 Vplyv vybraných determinantov na príjmové nerovnosti v európskom regióne strednej a východnej Európy

Príčiny nerovnosti príjmov sa medzi krajinami EÚ značne líšia. Vo väčšine štátoch hlavným faktorom príjmovej diferenciácie je nezamestnanosť, v niektorých prípadoch zohráva kľúčovú rolu nedostatočný redistribučný efekt daní a dávok. V ďalších členských krajinách je vysoká miera príjmových nerovností spôsobená nezamestnanosťou v spojení s nerovnomernou distribúciou trhových príjmov.

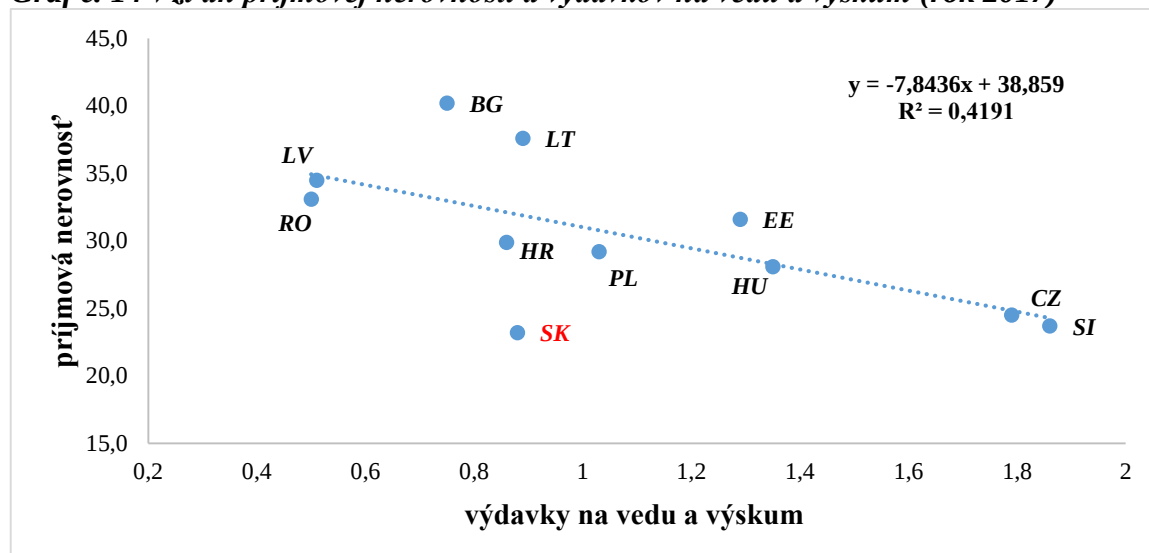
Za najdôležitejšie možno považovať:

- úroveň výdavkov na vedu a výskum,
- mieru prerozdeľovacích procesov,
- priemernú veľkosť domácností,
- ekonomickú výkonnosť,
- mieru nezamestnanosti,
- populáciu s terciárnym vzdelaním,
- úroveň minimálnej mzdy.

Prvý determinant nášho výskumu sú výdavky na vedu a výskum vyjadrené ako % z HDP. Investície do vedy a výskumu sú pokladané za investície vkladané do budúcnosti Európskej únie. Zlepšujú nám schopnosť vynikať v celosvetovej hospodárskej súťaži a taktiež chránia sociálny model. Riešia sa vďaka nim najväčšie spoločenské problémy, čím sa zlepšuje každodenný život Európanov a aj v celom svete. Vysokokvalifikované pracovné

pozície sa zameriavajú najmä do veľkých miest, kam sa sústreďujú aj pracovné miesta týkajúce sa vedy a výskumu. Predstavuje to predpoklad, ktorý posilňuje urbánno - rurálnu príjmovú nerovnosť. Práve preto našim skúmaným determinantom, ktorý budeme analyzovať je miera výdavkov na vedu a výskum ako percento z HDP vo vzťahu k príjmovej nerovnosti.

Graf č. 14 Vzťah príjmovej nerovnosti a výdavkov na vedu a výskum (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

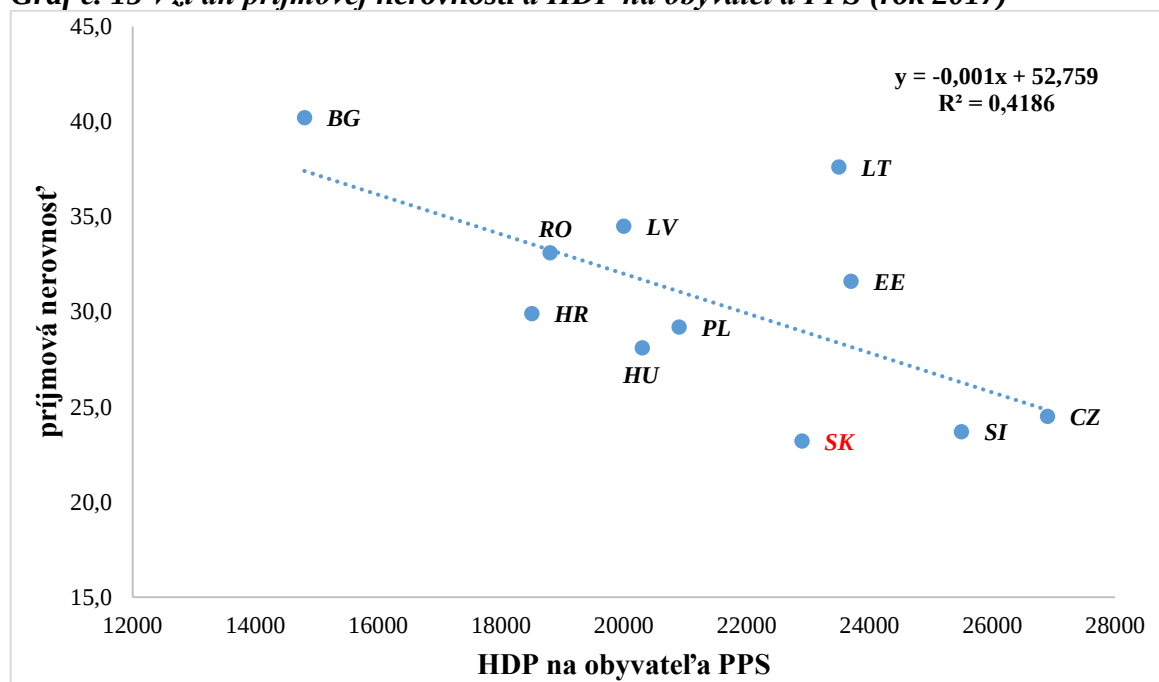
Všetky členské krajiny Európskej únie v roku 2017 vynaložili na vedu a výskum 2,06 percenta z HDP. Z grafu č. 14 môžeme vidieť, že vybrané krajiny regiónu strednej a východnej Európy (SVE) a zároveň členské krajiny Európskej únie vynaložili nižšie výdavky na vedu a výskum v porovnaní s priemerom EÚ. Najvyššie výdavky z daných krajín dosahovalo Slovensko, Česko, Maďarsko a Estónsko. Výdavky Slovenskej republiky v oblasti vedy a výskumu patria k najnižším. Nedostatočné výdavky do týchto oblastí môžu byť spôsobené odlivom mozgov zo Slovenska do iných štátov. V Českej republike je to viac ako dvojnásobok výdavkov Slovenska. Podpora kvalitného výskumu a vývoja ako aj školstva, by mohla Slovensku pomôcť inovovať a prispievať k udržateľnému ekonomickému rastu, pretože práve ten zlepšuje životnú úroveň obyvateľstva.

V grafe č. 14 je zobrazená rovnica, z ktorej môžeme interpretovať vplyv výdavkov týkajúcich sa vedy a výskumu na príjmovú nerovnosť v roku 2017. Koeficienty nám udávajú, že zvýšenie výdavkov na vedu a výskum o 1 percentuálny bod spôsobí pokles príjmovej nerovnosti o 7,844 bodu. Ak budú výdavky na vedu nulové, hodnota Gini koeficientu bude 38,859.

Vypočítaný koeficient determinácie predstavuje hodnotu 0,419, čo značí, že modelom s danou nezávislou premennou vieme vysvetliť 41,9 % variability závislej premennej Gini koeficientu. Po odmocnení koeficientu determinácie dostaneme korelačný koeficient. Jeho hodnoty od 0 do 0,4 považujeme za slabé, hodnoty od 0,4 až 0,8 sú stredne silné, a 0,8 až 1 sú veľmi silné. V našom prípade je hodnota korelačného koeficientu 0,65, čo znamená, že medzi premennými existuje stredne silná lineárna závislosť. Na základe dosiahnutých výsledkov, môžeme vyvodiť, že rast výdavkov na vedu a výskum by prispel k eliminácii príjmovej nerovnosti v daných krajinách.

Druhým vybraným determinantom, ktorý budeme skúmať je ekonomická výkonnosť vyjadrená ako HDP na obyvateľa. Tak ako sme už uviedli v predchádzajúcich kapitolách vývoj ekonomickej výkonnosti krajín je častokrát analyzovaný v kontexte s príjmovou nerovnosťou. Práve preto graf č. 15 zobrazuje ďalší determinant, ktorý budeme skúmať a to HDP na obyvateľa v PPS vo vzťahu k príjmovej nerovnosti v krajinách SVE.

Graf č. 15 Vzťah príjmovej nerovnosti a HDP na obyvateľa PPS (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Väčšina vybraných krajín Európskej únie sa vyznačuje nízkym HDP na osobu a vysokou hodnotou príjmovej nerovnosti. Najhoršie z vybraných krajín je na tom Bulharsko, Chorvátsko a Rumunsko. Slovenská republika patrí medzi krajiny s vyšším HDP na obyvateľa a najnižšou príjmovou nerovnosťou spomedzi vybraných krajín.

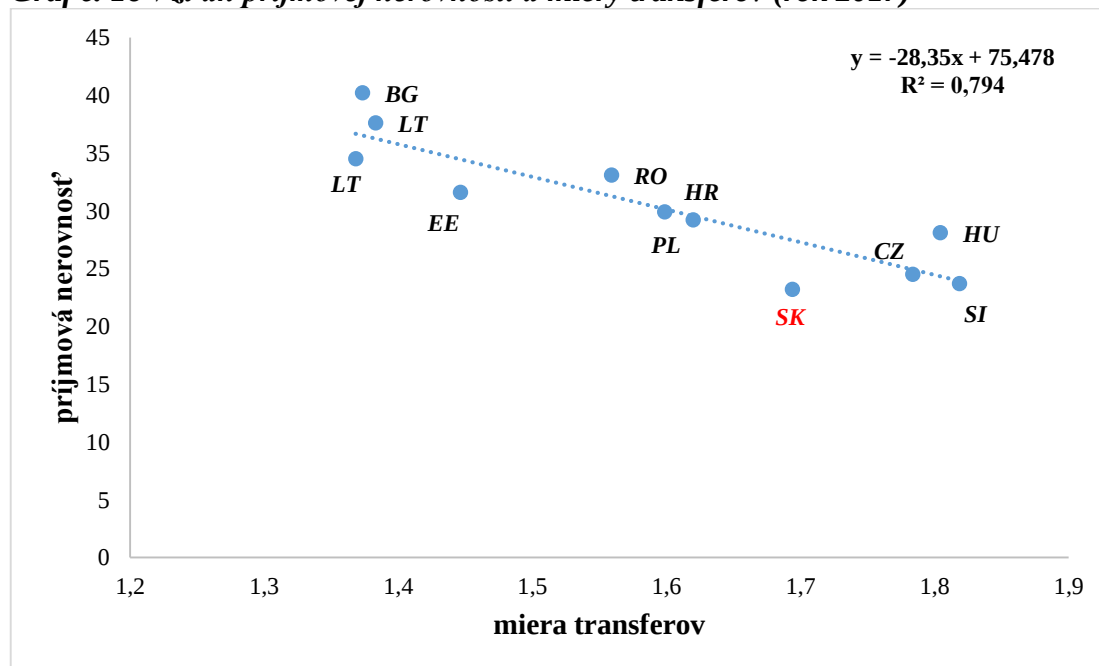
V grafe č. 15 je zobrazená rovnica, z ktorej môžeme interpretovať vplyv ekonomickej výkonnosti na príjmovú nerovnosť v roku 2017. Pri náraste HDP na obyvateľa o 1 euro,

poklesne hodnota Gini koeficientu o 0,001 bodu. Ak hrubý domáci produkt na obyvateľa bude rovný 0, tak odhad Gini koeficientu bude 52,759 bodu.

Korelačný koeficient medzi sledovanými premennými vykazuje hodnotu 0,647. Môžeme povedať, že medzi dvojicou premenných existuje stredne silná lineárna závislosť. Koeficient determinácie R^2 je rovný hodnote 0,419, to znamená, že zmena Gini koeficientu sa podieľa na určitej zmene hrubého domáceho produktu na osobu 41,9 percentami. Môžeme konštatovať, že rast ekonomickej výkonnosti by v tomto prípade prispel k redukcii príjmovej nerovnosti.

Ďalším determinantom, ktorý môže v značnej miere vplývať na príjmovú diferenciáciu je miera transferov. Nerovnosti v príjmoch by boli v krajinách omnoho vyššie, keby vláda nezasahovala do prerozdeľovacieho procesu. Európsky sociálny model je postavený na základe, že všetky prínosy sociálneho pokroku by mali uskutočňovať obyvatelia pomocou efektívnej redistribúcie príjmov. Redistribučná úloha sociálneho štátu, nepredstavuje nič iné ako redukcii príjmovej nerovnosti v spoločnosti. Príjmové nerovnosti v krajinách sú spôsobené výsledkom fungovania trhového mechanizmu a prerozdeľovania príjmov pomocou rozličných nástrojov hospodárskej politiky. Krajiny Európskej únie v porovnaní s inými krajinami sveta vykazujú nízke príjmové nerovnosti. Za hlavný dôvod nízkej príjmovej nerovnosti sa pokladá práve miera prerozdelenia, ktorá je v členských krajinách pomerne vysoká. Na grafe č. 16 môžeme vidieť vplyv miery transferov na príjmovú nerovnosť v krajinách SVE v roku 2017.

Graf č. 16 Vzťah príjmovej nerovnosti a miery transferov (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

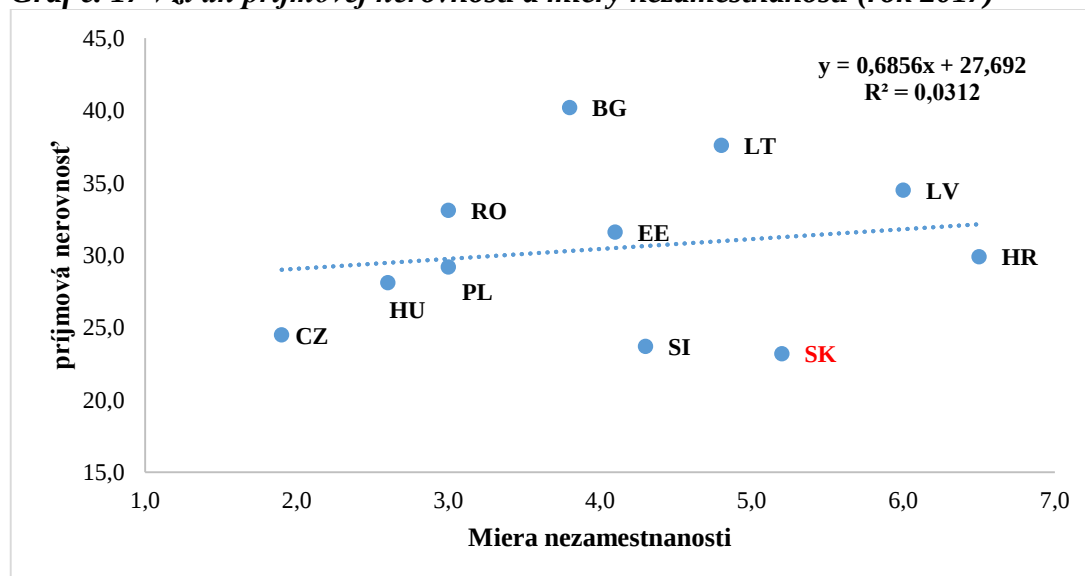
Slovenská republika, Česká republika, Slovinsko a Maďarsko vykazujú nízku nerovnosť príjmov, a to práve kvôli tomu, že majú silnú prerozdelenovacu úlohu, dane a transfery. Krajiny ako Bulharsko, Lotyšsko, Estónsko dosahujú vysoké hodnoty Gini koeficientu, pretože majú nízke prerozdelenie. Zobrazenou rovnicou v grafe č. 16 môžeme interpretovať vplyv transferov na príjmovú nerovnosť v danom roku.

Pri zvýšení transferov a daní o 1 percentuálny bod poklesne hodnota Gini koeficientu o 28,35 bodu. Ak sa transfery vo vybraných krajinách budú rovnať 0, odhad priemerného Gini koeficientu bude 75,478.

Vypočítaná hodnota 0,891 korelačného koeficientu predstavuje, že medzi danými premennými existuje veľmi silná lineárna závislosť. Koeficient determinácie R^2 v hodnote 0,794 vyjadruje, že model s nezávislou premennou transfery a dane vysvetľuje 79,4 % variability endogénnej premennej. Na základe dosiahnutých výsledkov môžeme povedať, že rast transferov by prispel k eliminácii príjmovej nerovnosti v daných krajinách. Hoci sa štát snaží pomocou peňažných transferov, daňového systému a poskytovaním verejných statkov redukovať príjmové nerovnosti, nie vždy je to účinné v takej miere, ktorá je podľa štátu prijateľná pre danú spoločnosť.

Ako štvrtým determinantom, ktorý môže spôsobovať nerovnosti v príjmoch je miera nezamestnanosti. V európskom regióne viac ako kedykoľvek predtým sa objavujú zásadné problémy na trhu práce, ktoré signifikantným spôsobom determinujú vývoj príjmových nerovností v spoločnosti. Ide o regionálny aspekt nezamestnanosti, rast nezamestnanosti mladej generácie a dlhodobú nezamestnanosť. Medzi základné zdroje nerovnosti možno zaradiť nefungovanie trhu práce a obmedzenú ponuku na tomto trhu. Nezamestnanosť patrí k často analyzovaným determinantom príjmovej nerovnosti. Problémom, ktorý sa nedarí zvládnuť ani „Bruselu“ a ani národným ekonomikám, je rastúci počet mladých nezamestnaných. Graf č. 17 zobrazuje vzťah medzi mierou nezamestnanosti a príjmovou nerovnosťou v roku 2017.

Graf č. 17 Vzťah príjmovej nerovnosti a miery nezamestnanosti (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Z vybraných krajín najvyššiu mieru nezamestnanosti vykazuje Chorvátsko, Lotyšsko a tiež Slovensko. Slovenská republika má najnižšiu mieru príjmových nerovností zo všetkých vybraných krajín 23,2, ale výška miery nezamestnanosti patrí medzi najvyššie v hodnote 5,2 % v roku 2017. Česká republika je na tom najlepšie zo všetkých krajín, dosahuje nízku mieru nezamestnanosti a pomerne nízku hodnotu Gini koeficientu.

Na základe rovnice zobrazenej v grafe č. 17 môžeme interpretovať vplyv miery nezamestnanosti na príjmovú nerovnosť.

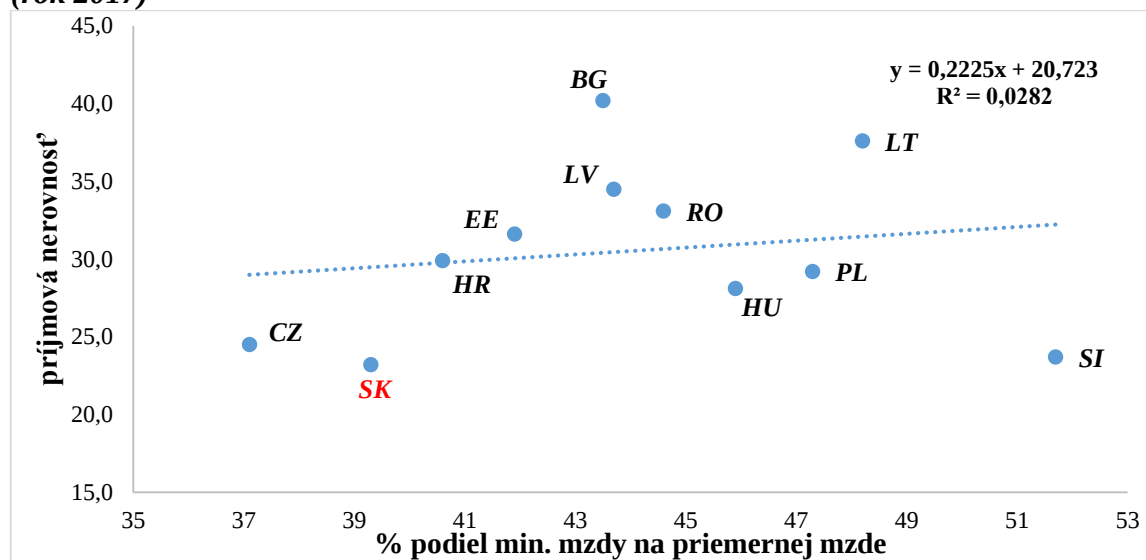
Pri náraste miery nezamestnanosti o 1 percentuálny bod, hodnota koeficientu príjmovej nerovnosti vzrastie o 0,686 bodu. Ak bude miera nezamestnanosti rovná nule, odhad hodnoty premennej Gini koeficienta bude 27,692. Rast zamestnanosti spôsobí rast príjmovej nerovnosti.

Vypočítaná hodnota 0,177 korelačného koeficientu medzi danou dvojicou premenných značí nízku lineárnu závislosť. Z toho vyplýva, že ani vysvetlenie variability v modeli nebude vysoké. Hodnota koeficientu determinácie R^2 predstavuje 0,031. Modelom s danou vysvetľujúcou premennou a to mierou nezamestnanosti je možné vysvetliť 3,1 % variability vysvetľovanej premennej. Zvyšok variability spôsobujú iné faktory, ktoré nie sú zaradené do modelu. Z dosiahnutých výsledkov, je možné konštatovať, že nárast miery nezamestnanosti spôsobí zvýšenie príjmovej nerovnosti.

Ďalším vybraným determinantom je podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde. Pôsobenie rastu minimálnej mzdy zlepši situáciu nízkokvalifikovaných pracovníkov, ale taktiež u tejto skupiny obyvateľstva sa môže zaznamenávať vyššia nezamestnanosť. Hlavnú

úlohu v tom má elasticita dopytu. Podľa OECD príjmovú nerovnosť môže minimálna mzda redukovať tým, že zvýhodňuje zamestnancov s vysokými príjmami. Pokiaľ je minimálna mzda príliš vysoká, niektorí zamestnanci môžu prísť o svoju prácu, a to najmä obyvateľstvo s nízkou kvalifikáciou a tiež mladí. Rozdiely vo výške minimálnej mzdy v krajinách Únie sú naozaj značne odlišné, práve preto sme si vybrali na uskutočnenie nášho výskumu ukazovateľ tzv. podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde. Tento indikátor nevykazuje také rozdiely ako hrubý mesačný zárobok.

Graf č. 18 Vzťah príjmovej nerovnosti a podielu minimálnej mzdy na priemernej mzde (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

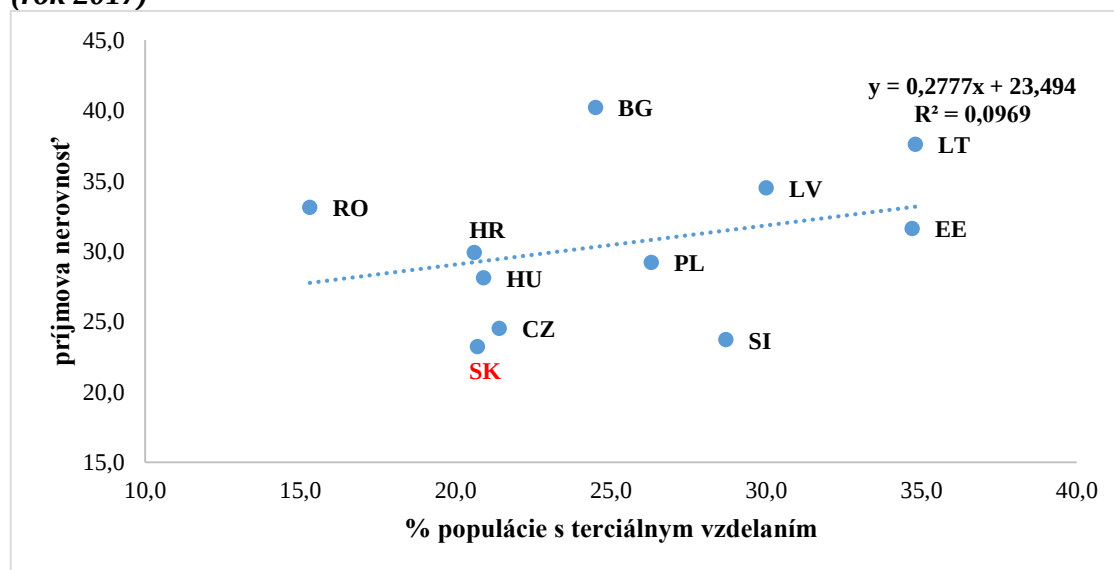
V analýze sme minimálnu mzdu vyjadrili ako percentuálny podiel na priemernej mzde vo vzťahu k príjmovej nerovnosti vybraných krajín. Z grafu č. 18 môžeme povedať, že Slovensko dosahuje podiel minimálnej mzdy 39,3 % na priemernej mzde a ešte nižšiu hodnotu zaznamenáva Česká republika a to 37,1 % v roku 2017. Sú to štáty, ktoré majú najnižšie percento na priemernej mzde z daných krajín. Najlepšie je na tom Slovinsko, ktoré vykazuje percentuálny podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde až 51,7 % a zároveň patrí medzi krajiny s najnižším príjmovými nerovnosťami. Na základe uvedenej rovnice v grafe č. 18, je možné interpretovať vplyv minimálnej mzdy na príjmovú nerovnosť.

Z odhadnutých parametrov vyplýva, že ak dôjde k nárastu podielu minimálnej mzdy na priemernej mzde o 1 percentuálny bod, príjmová nerovnosť v priemere narastie o 0,223 bodu. Z výsledku vyplýva, že ak podiel minimálnej mzdy na priemernej mzde bude rovný nule, tak hodnota Gini koeficientu bude 20,723.

Korelačný koeficient sa rovná 0,168, čo je nízka hodnota. To potvrdzuje, že medzi premennými existuje slabá lineárna závislosť. Hodnota koeficientu determinácie 0,028, vyjadruje, že modelom s danou vysvetľujúcou premennou je možné vysvetliť 2,8 % variability vysvetľovanej premennej. Rast minimálnej mzdy spôsobí nárast nerovnosti v príjmoch.

Príjmovú nerovnosť môže ovplyvňovať percento populácie s terciárnym vzdelaním. Za jednu z najvýznamnejších nerovností, ktorá determinuje životnú úroveň, príjmové nerovnosti a taktiež úroveň spotreby je prístup k vzdelaniu a nerovnosti vo vzdelávaní. Stupeň dosiahnutého vzdelania ovplyvňuje v značnej miere pracovné príjmy a mieru zamestnanosti. Zvýšenie počtu pracovníkov s vyšším vzdelaním zväčšuje príjmové nerovnosti, ale len do určitého bodu. Súvislosť medzi vzdelaním a nerovnosťami v príjmoch nie je jednoznačná. Na grafe č. 19 je zobrazený vzťah medzi príjmovou nerovnosťou a percentom populácie s terciárnym vzdelaním za skúmané obdobie 2017.

Graf č. 19 Vzťah medzi príjmovou nerovnosťou a % populácie s terciárnym vzdelaním (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Najväčšie percento populácie s terciárnym vzdelaním dosahuje Estónsko, Lotyšsko a Litva. Na druhej strane najnižší podiel populácie s terciárnym vzdelaním je v Rumunsku, na Slovensku a taktiež v Českej republike. Príčinou môže byť, že ľudia týchto krajín majú nerovný prístup k vzdelaniu a taktiež nezaujímajú o zvyšovanie svojho nadobudnutého vzdelania. Mnohým jednotlivcom bránia hlavne vysoké náklady na školné.

Prostredníctvom rovnice v grafe č. 19, môžeme interpretovať vplyv populácie s terciárnym vzdelaním na príjmovú nerovnosť.

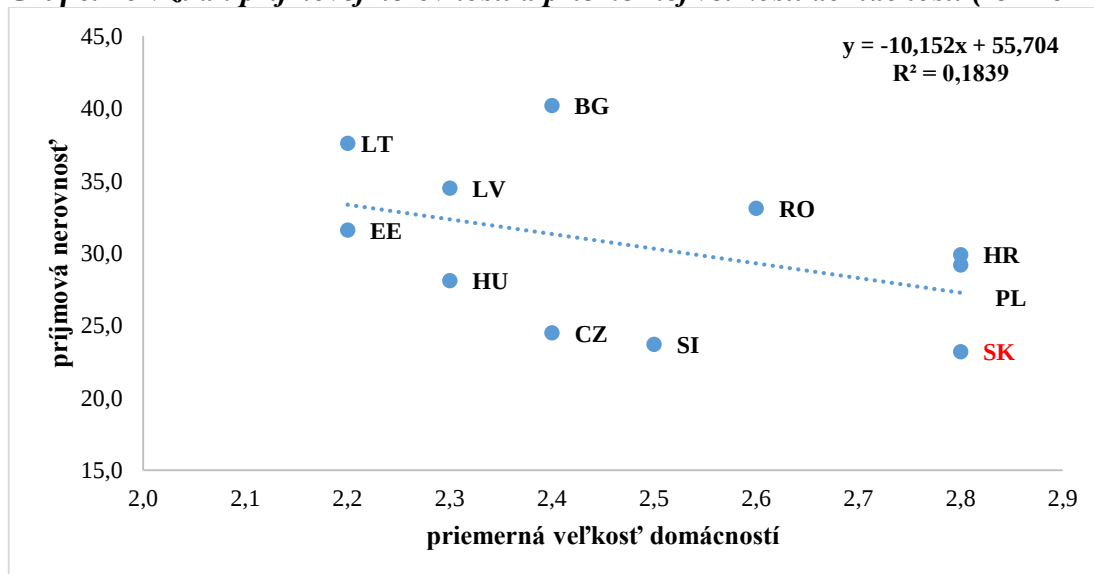
Z výsledkov vyplýva, že ak podiel populácie s terciárnym vzdelaním sa rovná 0, hodnota Gini koeficientu bude 23,494. Ak dôjde nárastu terciárneho vzdelania o 1 percentuálny bod, hodnota príjmovej nerovnosti vzrastie o 0,278.

Vypočítaná hodnota 0,311 korelačného koeficientu medzi dvojicou premenných a to percentom populácie s terciárnym vzdelaním a Gini koeficientom potvrdzuje, že medzi premennými sa vyskytuje priama lineárna závislosť, ktorá je pomerne nízka. Z toho vyplýva, že vysvetlenie variability v modeli nebude vysoké. Vypočítaný koeficient determinácie R^2 je v hodnote 0,0969. Vyjadruje, že modelom s danou vysvetľujúcou premennou je možné vysvetliť 9,69 % variability vysvetľovanej premennej. Zvyšok vytvárajú ďalšie ukazovatele. Dosiahnuté výsledky udávajú, že zvýšenie počtu ľudí s terciárnym vzdelaním spôsobuje rast nerovnosti v príjmoch.

Posledným vybraným determinantom, ktorý môže zapríčiniť nárast príjmových rozdielov je priemerná veľkosť domácností. Príjmová nerovnosť predstavuje ako sa príjmy v hospodárstve rozdeľujú medzi obyvateľstvo krajín. Zvyčajne sa vypočítava pomocou úrovne domácnosti. To znamená agregáciou príjmov všetkých členov domácnosti a je vážená počtom členov domácnosti a taktiež ich vekom. Obavy existujú aj v kontexte s inkluzívnosťou rastu. Príjmy produkované v krajine, ktoré sú merané podľa HDP rastú pomerne rýchlejšie v porovnaní s príjmami domácností daných krajín. Z tohto vyplýva, že ekonomický rast nie je inkluzívny a výhody ním spôsobené nepociťujú všetky domácnosti. Vzťah medzi zmenami v štruktúre domácností a nerovnosťou príjmov bol identifikovaný, hoci o sile tohto vzťahu sa diskutuje. Niektorí vedci si myslia, že táto zmena má len marginálny efekt.⁶⁶ Na základe tohto faktu sa pozrieme na grafe č. 20, aký má vplyv priemerná veľkosť domácností na príjmovú nerovnosť.

⁶⁶ PEICHL, A. - PESTEL, N. - SCHNEIDER, H. 2010. s. 118-141

Graf č. 20 Vzťah príjmovej nerovnosti a priemernej veľkosti domácností (rok 2017)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

V roku 2017 bola priemerná veľkosť domácností v EÚ 2,3 člena. Najväčšia priemerná veľkosť domácností bola zaznamenaná v Chorvátsku 2,8 člena, zatiaľ čo najmenšia bola v Litve a v Estónsku 2,2 čo je pod priemerom EÚ. Slovenská republika vykazuje 2,8 člena, čo predstavuje nadpriemer EÚ 2,8.

Z odhadnutých parametrov vyplýva, že ak priemerná veľkosť domácností je rovná 0, hodnota Gini koeficientu bude 55,704. Ak dôjde k nárastu o 1 percentuálny bod priemernej veľkosti domácností, hodnota príjmovej nerovnosti poklesne o 10,152 bodu.

Vypočítaná hodnota 0,428 korelačného koeficientu medzi dvojicou premenných a to priemernou veľkosťou domácností a Gini koeficientom, potvrdzuje že medzi premennými existuje priama lineárna závislosť, ktorá je stredne silná. Z toho vyplýva, že vysvetlenie variability v modeli bude na menšej úrovni. Vypočítaný koeficient determinácie R^2 je v hodnote 0,184. Vyjadruje, že modelom s danou vysvetľujúcou premennou je možné vysvetliť 18,4 % variability vysvetľovanej premennej. Zvyšok variability vytvárajú ďalšie ukazovatele. Pomocou dosiahnutých výsledkov, môžeme usúdiť, že rast priemernej veľkosti domácností by prispel k eliminácii príjmovej nerovnosti v daných krajinách.

4.5 Zhodnotenie závislosti skúmaných premenných a príjmovej nerovnosti

V tejto podkapitole si odhadneme vplyv jednotlivých vybraných exogénnych premenných na endogénnu premennú Gini koeficient prostredníctvom modelu s fixnými efektmi nazývaným aj FEM model.

Do základného modelu sme zahrnuli vybrané determinanty, ktoré sme prezentovali v predchádzajúcej subkapitole, pretože predpokladáme ich vplyv na závislú premennú Gini koeficient, ale v tomto prípade berieme do úvahy vplyv jednotlivých premenných z dlhšieho časového horizontu. Naše sledované obdobie sme si zvolili od roku 2008 do roku 2017. Minimálnu mzdu bolo nutné vyradiť, kvôli nedostatku údajov za určité roky. Formálny zápis základného modelu je nasledovný.

$$\begin{aligned} GINI_KOEFCIENT = & \beta_0 + \beta_1 VEDA_VÝSKUM_{it} + \beta_2 NEZAMESTNANOST_{it} \\ & + \beta_3 TERC_VZDELANIE_{it} + \beta_4 HDP_pc_{it} + \beta_5 VELKOST_DOMACNOSTI_{it} + \\ & \beta_6 TRANSFERY_{it} + a_i + u_{it} \end{aligned} \quad (3)$$

Prvým modelom panelových dát je spoločný FEM model pre všetky vybrané krajiny EÚ. Výsledky odhadnutých parametrov modelu vidíme v tabuľke č. 1 za sledované desaťročie od roku 2008 do roku 2017. Výstup pozostáva z dvoch častí. V odhadovanom modeli máme zahrnutý počet pozorovaní v hodnote 160. V hornej časti máme uvedenú zvolenú závislú premennú Gini koeficient a nasleduje tabuľka hodnôt odhadovaných parametrov, taktiež ich štandardných chýb. V spodnej časti sú zobrazené súhrnné štatistiky modelu.

Tabuľka č. 1 Výsledky odhadu FEM modelu č. 1 pre všetky vybrané krajiny, 2008-2017

Endogénna premenná : Gini koeficient		
Exogénne premenné	Koeficient	Štandardná chyba
Výdavky na vedu a výskum	-0,104	0,439
Miera nezamestnanosti	0,174***	0,042
Podiel populácie s terciárnym vzdelaním	0,067	0,070
HDP na obyvateľa	-0,00005	0,00004
Priemerná veľkosť domácností	-5,950***	1,122
Transfery	-17,122***	1,477
Počet pozorovaní	160	
R ²	0,594	
Upravené R ²	0,500	
F Štatistika	31,502*** (df = 6; 129)	

Poznámka:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Prostredníctvom zostaveného modelu sme pozorovali vplyv šiestich exogénnych premenných, ktoré vysvetľujú pomocou koeficienta determinácie 0,594 prenásobením na percentá 59,4 % variability endogénnej premennej. Výsledok odhadu parametrov modelu nám hovorí, že zo všetkých zvolených premenných sú niektoré z nich štatisticky

nevýznamné premenné ako výdavky na vedu a výskum, HDP na obyvateľa a podiel populácie s terciárnym vzdelaním. Všetky ostatné sú štatisticky významné.

Interpretácia významných premenných: Ak sa miera nezamestnanosti vybraných krajín zvýši o 1 percentuálny bod, tak koeficient príjmovej nerovnosti sa zvýši o 0,174 bodu. Ak priemerná veľkosť domácností narastie o 1 percentuálny bod, tak príjmová nerovnosť vo vybraných krajinách poklesne o 5,950 bodu. Zvýšenie transferov o 1 percentuálny bod, vyvolá pokles príjmovej nerovnosti o 17,122 bodov.

Na samostatné porovnanie západného regiónu Európy, čiže pôvodných krajín Únie so stredovýchodným regiónom Európy, ktorý zahŕňa novoprijaté krajiny, sme použili taktiež model s fixnými efektmi, ktorý môžeme vidieť v tabuľke č. 2.

Tabuľka č. 2 Výsledky odhadu FEM modelu č. 2 pre krajiny stredného a východného regiónu Európy, 2008-2017

Endogénna premenná : Gini koeficient		
Exogénne premenné	Koeficient	Štandardná chyba
Výdavky na vedu a výskum	0,415	0,562
Miera nezamestnanosti	0,136***	0,064
Podiel populácie s terciárnym vzdelaním	-0,007	0,121
HDP na obyvateľa	0,0001	0,0002
Priemerná veľkosť domácností	-8,815***	1,415
Transfery	-17,993***	2,025
Počet pozorovaní	100	
R ²	0,649	
Upravené R ²	0,536	
F Štatistika	23,090*** (df = 6; 75)	

Poznámka:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Druhým modelom panelových dát je FEM model samostatne pre krajiny regiónu strednej a východnej Európy. Na základe neho sme pozorovali vplyv šiestich exogénnych premenných, ktoré vysvetľujú prostredníctvom koeficienta determinácie 0,649 prenasobením na percentá 64,9 % variability endogénnej premennej. Výsledky odhadnutých parametrov FEM modelu vidíme v tabuľke č. 2 za sledované desaťročie od roku 2008 do roku 2017. Štatisticky významné sú opäť miera nezamestnanosti, transfery a tiež priemerná veľkosť domácností.

Interpretácia významných premenných: Zvýšenie priemernej veľkosti domácností o 1 percentuálny bod vyvolá zníženie koeficientu príjmovej nerovnosti o 8,815 bodov.

Nárast transferov o 1 percentuálny bod, spôsobí pokles príjmovej nerovnosti o 17,993 bodov. Ak sa zvýši miera nezamestnanosti o 1 percentuálny bod, vyvolá to nárast príjmovej nerovnosti o 0,136 bodu.

Nasleduje FEM model pre krajiny západného regiónu Európy a zároveň pôvodných členov Európskej únie.

Tabuľka č. 3 Výsledky odhadu FEM modelu č. 3 pre krajiny západného regiónu, 2008-2017

Endogénna premenná : Gini koeficient		
Exogénne premenné	Koeficient	Štandardná chyba
Výdavky na vedu a výskum	-1,187	0,787
Miera nezamestnanosti	0,313***	0,061
Podiel populácie s terciárnym vzdelaním	0,166**	0,072
HDP na obyvateľa	-0,0001**	0,00004
Priemerná veľkosť domácností	4,887	2,972
Transfery	-16,714***	1,789
Počet pozorovaní	60	
R²	0,763	
Upravené R²	0,642	
F Štatistika	20,956*** (df = 6; 39)	

Poznámka:

*p<0,1; **p<0,05; ***p<0,01

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov EUROSTATU.

Na základe modelu č. 3 sme pozorovali vplyv šiestich exogénnych premenných, ktoré vysvetľujú prostredníctvom koeficienta determinácie 0,763 prenášobom na percentá 76,3 % variability endogénnej premennej. Výsledky odhadnutých parametrov modelu vidíme v tabuľke č. 3 za sledované obdobie od roku 2008 do roku 2017. Na základe odhadu tohto modelu, môžeme konštatovať, že takisto ako v predchádzajúcom prípade novoprijatých krajín signifikantné premenné sú exogénna premenná transfery, a miera nezamestnanosti. Štatisticky významnými sú v tomto prípade aj podiel populácie s terciárnym vzdelaním a HDP na obyvateľa.

Interpretácia signifikantných premenných: Ak sa transfery zvýšia o 1 percentuálny bod, tak závislá premenná Gini koeficient sa v tomto prípade zníži o 16,714 bodu. Ďalšou štatisticky významnou premennou je miera nezamestnanosti. Ak sa zvýši miera nezamestnanosti o 1 percentuálny bod, tak koeficient príjmovej nerovnosti sa zvýši za toto sledované obdobie o 0,313 bodov. Zvýšenie podielu populácie s terciárnym vzdelaním o 1 percentuálny bod,

hodnotu príjmovej nerovnosti zvýši o 0,166 bodu. Nárast HDP na obyvateľa o 1 euro, spôsobí pokles príjmovej nerovnosti o 0,0001 bodu.

Na základe výsledkov, môžeme konštatovať, že vo všetkých troch modeloch je signifikantnou premennou práve miera nezamestnanosti, čo je v súlade s mnohými štúdiami, ktoré poukázali, že hlavný endogénny determinant nerovnosti v príjmoch vo väčšine menej rozvinutých ekonomikách je práve nezamestnanosť. Vo vyspelých krajinách je možné sa stretnúť v spojení s nezamestnanosťou s vysvetleniami nasledovného všeobecného charakteru: Vývoj príjmovej nerovnosti v čase je proticyklický, to znamená, že nárast nezamestnanosti zhoršuje relatívnu pozíciu príjmov skupín s najnižšími príjmami. Taktiež vo vyspelých ekonomikách sa potvrdzujú dopady rastu nezamestnanosti na nerovnosti v príjmoch, zhoršujúcou sa príjmovou situáciou populácie s nízkymi príjmami. Možno konštatovať, že vplyv rastúcej nezamestnanosti pôsobí na príjmové nerovnosti negatívne. Mocan (1999) tvrdí, že zvyšovanie štrukturálnej nezamestnanosti ovplyvňuje zvyšovanie príjmových nerovností.⁶⁷ V našom prípade sme dosiahli ten istý efekt či už pre novoprijaté krajiny, pôvodné štáty a taktiež v spoločnom modeli. Vo všetkých troch prípadoch patrí medzi signifikantné premenné miera nezamestnanosti, ktorá spôsobuje rast príjmovej nerovnosti

Premenná priemerná veľkosť domácností ovplyvňuje príjmovú nerovnosť, čo sa týka stredného a východného regiónu tam prispieva k redukcii nerovnosti v príjmoch. Hoci dôkazy o vplyve štruktúry domácností na príjmové nerovnosti sú zmiešané, projekcie naznačujú, že zmena štruktúry rodiny a domácností v Európe pravdepodobne ovplyvňuje celkovú príjmovú nerovnosť.⁶⁸

Čo je zaujímavé z tohto pozorovania dvoch európskych regiónov, že v modeli týkajúcom sa západných krajín, príjmovú nerovnosť ovplyvňuje podiel populácie s terciárnym vzdelaním a tiež HDP na obyvateľa. U novoprijatých krajín sú tieto exogénne premenné nesignifikantné. Môžeme zhodnotiť, že v bohatšom západnom regióne, navýšenie ekonomickej výkonnosti spôsobí redukciiu príjmovej nerovnosti, zatiaľ čo v menej vyspelejších ekonomikách ako sú krajiny stredného a východného regiónu Európy je premenná HDP na obyvateľa štatisticky nevýznamná. Tento vzťah je nejasný ako dokazuje mnoho štúdií.

⁶⁷ MOCAN, N. 1999. s. 122 – 134.

⁶⁸ PEICHL, A. - PESTEL, N. - SCHNEIDER, H. 2010. s. 118-141

V každom skonštruovanom modeli sme spozorovali na základe dosiahnutých výsledkov, že exogénna premenná transfery v najväčšej miere ovplyvňuje príjmovú nerovnosť. Hlavnou príčinou získaného vplyvu je práve možno to, že krajiny Európskej únie zo všetkých krajín sveta disponujú veľkou prerozdeľovacou schopnosťou a preto zaznamenávajú nízku mieru príjmových nerovností v porovnaní s inými štátmi sveta. Miera prerozdelenia v EÚ je dosť vysoká s výnimkou niektorých štátov najmä regiónu strednej a východnej Európy, ktoré zaznamenávajú pomerne vysoké úrovne príjmovej nerovnosti.

5 Diskusia

V európskom regióne sa v súčasnosti vo veľkej miere objavujú významné problémy spojené s trhom práce, ktoré majú signifikantný vplyv a determinujú rast príjmových nerovností v ekonomikách. Úroveň príjmovej diferenciácie je v jednotlivých štátoch Európskej únie rozdielna. V budúcnosti veľké riziko predstavuje diferenciácia vo vnútri Európskej únie. Pobaltské krajiny zaznamenávajú vysokú hladinu príjmovej nerovnosti. Vo veľkých ekonomikách ako je Francúzsko, Nemecko ale aj Veľká Británia je predpoklad, že do výberového zisťovania sa nedostali výberové jednotky, ktoré predstavujú príjmovú najdisponovanejšie skupiny obyvateľstva, čo môže skresľovať už vstupné údaje. Z toho vyplýva, že výška príjmových nerovností môže byť nominálne vyššia. Zvláštne postavenie majú tranzitívne ekonomiky, ktoré v období minulých rokov dosahovali najnižšie úrovne príjmových disparít. Liberalizácia ich ekonomík spôsobila zväčšenie priepasti medzi chudobnými a bohatými. Región strednej a východnej Európy dosahoval nižšie úrovne v porovnaní so západnými krajinami. V súčasnosti tieto krajiny vykazujú najvyššie nerovnosti v príjmoch spomedzi všetkých členských krajín. Je zrejmé, že socialistické pomery v regióne strednej a východnej Európy v minulosti bránili rastu príjmovej diferenciácii medzi obyvateľstvom. Prechod na trhovu orientovanú ekonomiku spôsobil nárast príjmových rozdielov. V týchto štátoch sa prejavujú veľké problémy spojené s trhom práce a úspory domácnosti sú na nízkej úrovni. Domácnosti v týchto krajinách môžeme považovať za zraniteľnejšie ako vyspelé západné krajiny Európy. Plošný rast príjmových disparít predstavuje vážny negatívny jav najmä kvôli sociálnym otrasom. Dlhú dobu významné organizácie ako Svetová banka, MMF sa snažia o elimináciu nerovnosti v príjmoch, aby dosiahli konvergentnosť, no výsledky dokazujú opak. Je na mieste teda otázka: Manévrovanie okolo príjmových disparít nie je zástupným problémom? Nie je fundamentálnou otázkou v súčasnosti: Aké budú potreby ľudskej práce v spoločnostiach v budúcnosti?

Technologický pokrok v pozitívnej miere ovplyvňuje hospodársky rast, ale prehľbuje príjmové nerovnosti. Rozširuje mzdový rozptyl, najmä preto, že odmeňuje vysoko kvalifikovaných pracovníkov. Automatizácia vytláča pracovnú silu s nízkym a stredným vzdelaním. V kontexte s vedecko-technickým pokrokom dochádza k znižovaniu potreby ľudskej práce vo výrobe a je nahrádzaná strojmi. Tieto procesy môžeme vnímať ako nesmierne negatívne javy prebiehajúce na trhu práce. Vlády sa snažia riešiť problémy nezamestnanosti a tiež zabrániť umelému stimulovaniu zamestnanosti.

Ekonomická výkonnosť významne neovplyvňuje príjmovú nerovnosť a nie je jasný vplyv na príjmovú nerovnosť. Niektoré štúdie poukazujú na zvýšenie úrovne príjmových disparít s nárastom HDP. Príjmová diferenciácia závisí aj od toho, aký vysoký životný štandard a ekonomický rozvoj krajiny zabezpečuje ekonomika ako celok. Ekonomický rozvoj spôsobuje zmeny v sociálnej štruktúre, ovplyvňuje sociálne vzťahy, možnosti, pokrok a napredovanie. Ak sa obyvateľstvu ekonomicky darí v porovnaní s ostatnými spoločnosťami alebo predchádzajúcou situáciou je možné, že budú podceňovať úroveň príjmových rozdielov, pretože ich hlavný záujem tvorí ich vlastná absolútna ekonomická situácia. Prostredníctvom tohto sa dá predpokladať, že štáty s bohatými ekonomikami, budú nerovnosti považovať za akceptovateľné a nezávislé od objektívnej úrovni nerovnosti. Mnoho faktov dokazuje, že v období zvyšovania ekonomickej výkonnosti nemusí dochádzať k nárastu zamestnanosti, čo vedie k redukcii príjmových disparít. O úspechu určitých štátov v dnešnej dobe majú rozhodujúcu úlohu transnacionálne korporácie, ktoré vychádzajú z trhu práce na globálnej úrovni. V určitých krajinách sa v odlišnej miere prehĺbujú príjmové nerovnosti medzi chudobnými a bohatými. Záleží to od realizovaného modelu sociálneho štátu, rôznych mechanizmov na redukovanie príjmovej nerovnosti a samozrejme od opatrení hospodárskej politiky.

Ako je možné riešiť vplyv jednotlivých determinantov na príjmovú nerovnosť, aby došlo k jej redukcii?

Eliminácia príjmovej diferenciácii závisí najmä od jednotlivých opatrení a reforiem štátov. Členské krajiny EÚ majú k dispozícii politické nástroje, ktoré by mohli vylepšiť situáciu týkajúcu sa rovnosti príjmov.

K eliminácii príjmovej nerovností medzi chudobnými a bohatými by vlády jednotlivých krajín mohli obetovať vyššie investície do vzdelania a podpory zručnosti, tiež podporovať rovnosť žien a mužov na trhu práce. Aby sa umožnila vyššia účasť žien na pracovnom trhu, bolo by potrebné zlepšiť dostupnosť starostlivosti o deti. Toto opatrenie by mohlo spôsobiť redukcii rodovej nerovnosti.

Nové technológie vyvolávajú zmeny v pracovných postupoch a práve preto by bolo potrebné zvyšovať zručnosti nízkokvalifikovaných pracovníkov, čo by mohlo pomôcť k zníženiu mzdového rozptylu a tiež vytvoriť väčšie množstvo pracovných miest.

Ďalším riešením je vytváranie rovných príležitostí najmä u detí a mladých ľudí, aby mal každý rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelaniu bez ohľadu na ich zázemie.

Zmeny v dávkovom a daňovom systéme sú kľúčovým k riešeniu príjmovej diferenciácii. Niektoré z členských krajín využívajú tento systém efektívne, zatiaľ čo v iných

krajinách je efekt omnoho slabší. Táto schopnosť je oslabená od obdobia krízy. V niektorých členských krajinách potreba obnovy udržateľnosti verejných financií znížila schopnosť štátu v prerozdelení príjmov. Štáty ako Litva, Estónsko, Lotyšsko, Rumunsko, Bulharsko, zaznamenávajúce najvyššie úrovne príjmovej diferenciácie z členských krajín fungujú so systémom rovnej dane.

Záver

Príjmová nerovnosť je súčasťou kapitalistického systému. Väčšinou je vnímaná z negatívnej stránky, ale práve ona predstavuje hnaciu silu mnohých ekonomík. Preto, nie je cieľom dosiahnuť čo najnižšiu mieru príjmovej nerovnosti, ale docieľiť, aby sa stredná vrstva a jej úroveň dostala vyššie s rastom bohatstva v ekonomikách.

Mnohé faktory, ktoré poháňajú globalizáciu ako najmä technologický pokrok, nové hospodárske vzťahy, národné aj medzinárodné politiky prehľbujú nerovnosti medzi krajinami. Globalizácia svetovej ekonomiky koncentruje bohatstvo na malú skupinu ľudí a taktiež do ekonomicky najvyspelejších krajín. Toto roztvára príjmové nožnice medzi chudobnými a bohatými. V globálnom meradle je enormný rast príjmových nerovností jeden z najvýznamnejších a zároveň najviac znepokojujúcim prejavom rozvoja celej ekonomiky za dobu posledných dvoch desaťročí. OECD vo svojej správe upozorňuje na to, že hrubý domáci produkt neustále rastie, ale príjmy obyvateľstva sú čoraz viac rozdielnejšie. Je naozaj ťažké nevšimnúť si obrovskú priepasť medzi príjmovými skupinami, ktorá sa od osemdesiatych rokov vo väčšine krajín prehľbuje.

V teoretickej časti sme sa venovali vybraným prístupom k problematike príjmovej nerovnosti podľa mnohých uskutočnených analýz viacerých ekonómov. Uviedli sme trendy vývoja príjmovej nerovnosti v mnohých krajinách, zamerali sme sa na vytýčenie možných determinantov, ktoré príjmové nerovnosti zapríčiňujú a tiež sme uviedli názorové spektrum na vzťah medzi príjmovou nerovnosťou a ekonomickým rastom.

Na základe analýzy rozsahu príjmových nerovností v krajinách Európskej únie a ich vzájomným porovnaním možno vyvodiť, že priemerná domácnosť v Luxembursku si môže dovoliť nakúpiť o 13 krát viac ako priemerná domácnosť v Rumunsku. Medián ekvivalentného príjmu vo všetkých krajinách Únie vykazoval za jednotlivé roky rastúci charakter a vo všetkých krajinách EÚ sú zaznamenané rozdiely v mediáne podľa pohlavia. Môžeme konštatovať, na základe dosiahnutých výsledkov podľa mediánov ekvivalentného príjmu, všetky pôvodné krajiny EÚ sa nachádzajú nad priemerom Únie v porovnaní s novoprijatými štátmi, ktoré dosahujú omnoho nižšie hodnoty ako západný región Európy, dokonca oveľa nižšie ako je priemer EÚ.

Viacero pôvodných členov EÚ vykazuje viacnásobne väčší HDP na osobu ako novoprijaté krajiny EÚ. Luxembursko je malá krajina veľkosťou Bratislavy, ale dosahuje nesmierne vysoké hodnoty HDP na osobu. Môže to byť spôsobené tým, že výsledky sú nadhodnocované. Na základe skúmania vzťahu medzi ekonomickou výkonnosťou

a príjmovou diferenciáciou, môžeme konštatovať, že medzi nimi nie je žiadny výrazný vzťah. Novoprijaté krajiny EÚ sú na tom najhoršie z celej Únie, pretože zaznamenávajú nízku ekonomickú výkonnosť a zároveň vysoké nerovnosti v príjmoch. Opačný prípad je západný región Európy, do ktorého radíme pôvodné členské krajiny EÚ. Sú na tom omnoho lepšie, dosahujú nadpriemerné hodnoty ukazovateľa výkonnosti HDP na obyvateľa a nižšiu úroveň príjmovej diferenciácie. V porovnaní s priemerom EÚ novoprijaté krajiny sa nachádzajú pod priemerom, západné krajiny sú vysoko nad priemerom, čo sa týka výkonnosti ekonomík.

Najviac zaostalé sú regióny novoprijatých krajín. Príčinou je hlavne to, že krajiny nevyužívajú svoj rozvojový potenciál a ich hospodársky rast sa realizuje len v niektorých regiónoch. Väčšina najbohatších regiónov patrí pôvodným členským štátom Únie. Mnoho najvyspelejších regiónov je práve preto, že krajiny majú centralizované ekonomiky, čo spôsobuje že hlavné firmy a inštitúcie sú umiestňované v jednom hlavnom regióne a ostatné sú zaostalé. Príkladom je aj Slovensko, kde všetky firmy a vládne inštitúcie majú sídlo v Bratislavskom kraji a ostatné regióny ako Košický región patrí k najmenej rozvinutým. Jednotlivé krajiny vykazujú vysoké hodnoty regionálnych nerovností, ale medzi krajinami EÚ patria medzi štáty s najnižšími príjmovými nerovnosťami. Tento prípad predstavuje Slovenská republika. Pravdepodobne na príjmové nerovnosti a ich rast vplýva veľké množstvo determinantov, ktoré vo všeobecnosti spôsobujú nárast príjmových nerovností.

Novoprijaté štáty dosahujú nižšiu ekonomickú výkonnosť v porovnaní s pôvodnými členskými štátmi. Príjmovú nerovnosť vo väčšej miere ovplyvňuje úroveň prerozdelenia, transfery a dane. Nerovnosti v príjmoch spôsobuje hlavne fungovanie trhového mechanizmu a prerozdeľovacia schopnosť štátov. Z globálneho pohľadu krajiny EÚ v komparácii s ďalšími štátmi sveta vykazujú pomerne nízke úrovne príjmovej nerovnosti oproti iným krajinám sveta. Za hlavný dôvod nízkej nerovnosti v príjmoch sa pokladá vysoká miera prerozdelenia členských krajín Únie. Môžeme konštatovať, že na príjmovú nerovnosť v danom roku 2017, v značnej miere vplývajú výdavky na vedu a výskum, z toho dôvodu, že vysokokvalifikované pracovné pozície sa zameriavajú najmä do veľkých miest, kde sú sústredené aj pracovné miesta týkajúce sa vedy a výskumu. Ďalším determinantom, ktorý ovplyvňuje novoprijaté krajiny v sledovanom roku 2017 je podiel populácie s terciárnym vzdelaním. Najnižšie percento obyvateľstva s terciárnym vzdelaním dosahuje Česká republika a tiež Slovensko. Môžeme zhodnotiť, že príjmovú nerovnosť v tomto prípade krajín v roku 2017 eliminujú výdavky na vedu a výskum, HDP na obyvateľa a tiež priemerná veľkosť domácností a transfery. K nárastu príjmovej nerovnosti v roku 2017

z vybraných determinantov prispieva miera nezamestnanosti, podiel populácie s terciárnym vzdelaním a takisto aj minimálna mzda.

Pozorovali sme ako jednotlivé vybrané determinanty vplývajú na príjmové nerovnosti z dlhšieho časového horizontu od roku 2008 až do roku 2017. Prostredníctvom dosiahnutých výsledkov, môžeme vyvodit', že v každom zostavenom modeli sa nám podarilo pomocou koeficienta determinácie zachytiť viac ako 0,5 variability endogénnej premennej. Najviac signifikantnou exogénnou premennou sú transfery, ktoré prispievajú k redukcii príjmovej nerovnosti. Môže to byť zapríčinené tým, že Európska únia vykazuje veľkú prerozdeľovaciu schopnosť. Redistribučná politika krajín spôsobuje redukcii príjmovej nerovnosti. Exogénne premenné, ktoré eliminujú príjmovú nerovnosť v oboch regiónoch sú transfery. Miera nezamestnanosti v oboch regiónoch prispieva k rastu príjmovej nerovnosti, čo potvrdzuje aj mnoho štúdií. Priemerná veľkosť domácností ovplyvňuje príjmovú diferenciáciu v regióne strednej a východnej Európy prispieva k redukcii príjmových rozdielov. Ďalším zaujímavým zistením zo zostavených ekonometrických modelov je najmä to, že v západnom regióne štatisticky významnými sú premenné podiel populácie s terciárnym vzdelaním a tiež HDP na osobu. Na rozdiel od menej vyspelých krajín, regiónu strednej a východnej Európy, kde tieto premenné sú nesignifikantné.

Úroveň príjmových nerovností jednotlivých štátov je diferencovaná v závislosti od vplyvu jednotlivých determinantov a tiež mechanizmu pôsobiaceho v Európskej únii, ako aj národných špecifik, ktoré vplývajú na dosiahnuté výsledky v menšej miere.

Je veľký rozdiel medzi krajinami západného regiónu a regiónu strednej a východnej Európy. Pôvodné krajiny západného regiónu dlhodobo formujú svoj ekonomický a sociálny základ v porovnaní s krajinami strednej a východnej Európy, ktoré len nedávno transformovali sociálno-ekonomický systém.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

1. COWELL, Frank. *Measuring Inequality*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2011. 232 s. ISBN 978-0-19-959403-0.
2. HAYEK, Friedrich August von. *Právo, zákonodárství a svoboda. Nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. 2. vyd. Praha : Academia, nakladatelství Akademie věd České republiky, 2011. 556 s. ISBN 978-80-7260-253-7.
3. KRUGMAN, Paul. *The return of depression economics and the crisis of 2008*. London: W. W. Norton & Company; Reprint edition . 2009. 207 p. ISBN 978-0393337808.
4. LABUDOVÁ, Viera. *Meranie príjmovej nerovnosti*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, 125 s. ISBN 978-80-225-3778-0.
5. LABUDOVÁ, Viera. Príjmová nerovnosť na Slovensku, 2004 – 2010. In: *Forum statisticum Slovaca: vedecký recenzovaný časopis Slovenskej štatistickej a demografickej spoločnosti*. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2014, s. 75-79. ISSN 1336-7420.
6. LUKÁČIK, Martin – LUKÁČIKOVÁ, Adriana – SZOMOLÁNYI, Karol. *Ekonometrické modelovanie v programoch EViews a Gretl*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 330 s. ISBN 978-80-225-3320-1
7. MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
8. MISES, Ludwig. *Liberalismus*. Praha : EKOPRESS, 1998. 191 s. ISBN 80-86119-08-4.
9. MYRDAL, Gunnar. *Economic Theory and Underdeveloped Regions*. London: Methuen, 1965. 169 p. ISBN: 978-0416681604
10. ROZBORILOVÁ, Dária. *Teórie spotreby a úspor investícií a vládnych výdavkov*. Bratislava: Iura Edition, 2002, 238 s. Ekonómia. ISBN 80-89047-32-7
11. SAMUELSON, Paul Anthony – NORDHAUS, William. *Ekonómia*. 16. vyd. Bratislava : ELITA, 2000. 844 p. ISBN: 808044059X
12. ŠIPIKALOVÁ, Silvia. *Globálne sociálne nerovnosti: (v kontexte krajín Európskej únie)*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2013, 107 s. ISBN 978-80-225-3571-7.

Elektronické zdroje:

1. ABRAHÁM, Árpád. Earnings inequality and skill-biased technological change with endogenous choice of education [online]. In: *Journal of the European Economic Association*. 2008, pp. 695-704. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <http://apps.eui.eu/Personal/Abraham/inequality.pdf>
2. AHLUWALIA, Montek. Inequality, Poverty and Development [online]. In: *Journal of Development Economics*. Washington: 1976, pp. 307-420 [cit. 2018-11-12]. ISSN 0304-3878. Dostupné na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/756241468779949907/pdf/multi0page.pdf>
3. ALESINA, Alberto - Perotti, Roberto. *Income distribution, political instability, and investment* [elektronický zdroj]. New York : Harvard University, 1995. 26 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <http://homepage.ntu.edu.tw/~kslin/macro2009/Alesina%20&%20Perotti%201996ER.pdf>
4. BARRO, Robert. Inequality and Growth in a Panel of Countries [online]. In: *Journal of Economic Growth*. Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 2000, pp. 5-32. [cit. 2018-11-12]. ISSN 1381-4338. Dostupné na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023%2FA%3A1009850119329.pdf>
5. BARRO, Robert.. *Inequality and growth revisited* [elektronický zdroj]. Philippines, 2008, 24 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28468/wp11-inequality-growth-revisited.pdf>
6. BOURGUIGNON, Francois - MORRISSON, Christian. Inequality Among World Citizens: 1820-1993 [online]. In: *American Economic Review*. 2002, č. 4, p. 744. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/00028280260344443>
7. BOURGUIGNON, Francois.. *The poverty-growth-inequality triangle* [elektronický zdroj]. Paris : 2004. No. 125. 25 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/5127146_The_Poverty-Growth-Inequality_Triangle

8. BRASILI, Cristina – GUTIERREZ, Luciano. *Regional Convergence Across European Union* [elektronický zdroj]. Italy : 2004. 13 p. [cit. 2018-11-12].
Dostupné na: <https://econwpa.ub.uni-muenchen.de/econ-wp/dev/papers/0402/0402002.pdf>
9. CAMPANO, Fred - SALVATORE, Dominick. Economic Development, Income Inequality and Kuznets' U-Shaped Hypothesis [online]. In: *Journal of Policy Modeling*. USA: 1988, pp. 265-280 [cit. 2018-11-12]. ISSN 0161-8938. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0161893888900051>
10. D'ADDIO, Anna. Christina. Intergenerational Transmission of Disadvantage: Mobility or Immobility Across Generations? A Review of Evidence for OECD Countries [online]. In: *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. Paris: OECD, 2007, no. 52, p. 114. ISSN: 1815199X. Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/intergenerational-transmission-of-disadvantage_217730505550
11. DALL'ERBA, Sandy – GALLO, Julie Le. *Regional Convergence and the Impact of the European Structural Funds Over 1989–1999: A Spatial Econometric Analysis* [elektronický zdroj]. France: 2008. 41 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: file:///C:/Users/ntb/Downloads/Regional_convergence_and_the_impact_of_European_st.pdf
12. DAVIES, Sara – HALLET, Martin. *Interactions between national and regional development* [elektronický zdroj]. Germany : Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv. 2002. 30 p. [cit. 2018-11-12]. ISSN 1616-4814. Dostupné na: <file:///C:/Users/ntb/Downloads/SSRN-id357343.pdf>
13. FLEMMING, John. - MICKLEWRIGHT, John. Income Distribution, Economic Systems and Transition [online]. In: *Innocenti Occasional Papers, Economic and Social Policy Series*. Oxford: 1999, č. 70, s. 99 [cit 2018-11-12]. Dostupné na: <https://pdfs.semanticscholar.org/5dae/d3574a23e4116fc929b11ebe793e2972ff2a.pdf>
14. FORBES, Kristin. A reassessment of the relationship between inequality and growth [online]. In: *American economic review*. Paris : 2000, pp. 869-887 [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/4901500_A_Reassessment_of_the_Relationship_Between_Inequality_and_Growth

15. FRAZER, Garth. Inequality and Development Across and Within Countries.
[online]. In: *World Development*. 2006, pp. 1459–1481 [cit. 2018-11-12]. ISSN
0305-750X. Dostupné na internete:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0305750X06001008>
16. FRIDRIKSEN, Kaja Bonesmo. *Income Inequality in the European Union*
[elektronický zdroj]. Paris : OECD Economics Department Working Papers, 2012.
č. 952, 26 s. [cit. 2019-12-3]. Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/search?value1=.+Income+Inequality+in+the+European+Union+&option1=quicksearch&facetOptions=51&facetNames=pub_igoId_facet&operator51=AND&option51=pub_igoId_facet&value51=%27igo%2Foecd%27&publisherId=%2Fcontent%2Figo%2Foecd
17. GALOR, Oded - ZEIRA, Joseph. Income distribution and macroeconomics.
[online]. In: *Review of Economic Studies*. 2008, p. 23. [cit. 2018-12-10]. Dostupné
na:
<https://www.isid.ac.in/~tridip/Teaching/DevEco/Readings/05Inequality/04Galor&Zeira-ReStud1993.pdf>
18. GARNER, Thesia - TERRELL, Katherine. A Gini decomposition analysis of
inequality in the Czech and Slovak Republics during the transition [online]. In:
Economics of Transi-tion. 1998, č.. 1, s. 24 [cit 2018-11-12]. Dostupné na:
<https://pdfs.semanticscholar.org/2bc8/c682e15711ef7adddbff6d00bc2d443c77ec.pdf>
19. HARJES, Thomas. *Globalization and Income Inequality: A European Perspective*
[elektronický zdroj]. International Monerary fund, 2007. 59 p. [cit. 2018-11-12].
ISBN: 9781452715810. Dostupné na:
<https://books.google.sk/books?id=TBgL316XxQ0C&dq=HARJES,+T.+2007.+Glo+balization+and+Income+Inequality:+A+European+Perspective.+IMF+Working+Pa+per+WP/07/169&hl=sk&lr=>
20. HARRISON, Ann – MCLAREN, John – MCMILAN, Margaret. *Recent Perspectives on Trade and Inequality* [online]. In: *Annual Rewiev of Economics*,
2011. vol. 3. pp. 261 – 289 [cit. 2018-11-12]. Dostupné na:
<https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.economics.102308.124451>

21. HASSLER, John – MORA, José Rodríguez – ZEIRA, Joseph. Inequality and Mobility [online]. In: *Journal of Economic Growth*. 2007, p. 235-259. [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10887-007-9019-x.pdf>
22. HERZER, Dierk - NUNNENKAMP, Peter. *FDI and Income Inequality: Evidence from Europe* [elektronický zdroj]. Germany : Kiel Working Paper, 2011. 23 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: https://www.files.ethz.ch/isn/126009/kwp_1675.pdf
23. HOLZNER, Mario. *The Determinants of Income Polarization on the Households and Country Level across the EU* [elektronický zdroj]. The Vienna Institute for International Economic Studies. Working Papers, 2012, No. 93, 31 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <https://wiiw.ac.at/the-determinants-of-income-polarization-on-the-household-and-country-level-across-the-eu-dlp-2842.pdf>
24. International Labor Organization. *Income Inequalities in the Age of Financial Globalization* [elektronický zdroj]. Switzerland : World of Work Report, 2008, 181 p. [cit. 2018-11-12]. ISBN 978-92-9-014868-5. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_100354.pdf
25. KALDOR, Nicholas. Alternative Theories of Distribution [online]. In: *Review of Economic Studies*. 1955, vol. 23, pp. 83–100 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <http://piketty.pse.ens.fr/files/Kaldor1955.pdf>
26. KUZNETS, Simon. Economic Growth and Income Inequality. [online] In: *The American Economic Review*. 1955, č. 1, p. 28 [cit. 2018-11-12]. ISSN 00028282. Dostupné na: <http://gabriel-zucman.eu/files/teaching/Kuznets55.pdf>
27. KUZNETS, Simon. *Shares of Upper Income Groups in Income and Savings* [elektronický zdroj]. New York : National Bureau of Economic Research, 1953. 768 p. [cit. 2018-11-02]. ISBN 0-87014-054-X. Dostupné na internete: <http://www.nber.org/books/kuzn53-1>
28. LAZEAR, Edward – ROSEN, Shervin. Rank-Order Tournaments as Optimum Labor Contracts [online]. In: *Journal of Political Economy*. 2010, vol. 89, pp. 841–864 [cit. 2018-12-10]. Dostupné na: <https://pdfs.semanticscholar.org/eb7b/bb72293155e4718833b96987c3843a82e6ae.pdf>

29. LEE, Jong Eun. Inequality and Globalization in Europe. [online]. In: *Journal of Policy Modeling*. 2006, no. 7. p. 791-796. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0161893806000901>
30. LEIGHT, Andrew - JENCKS, Christopher - SMEEDING, Timothy. Health and economic inequality [online]. In: *Oxford Handbook of Economic Inequality*. Oxford : Oxford University Press, 2009, p. 33 ISBN: 9780199606061. Dostupné na: <http://andrewleigh.org/pdf/HealthInequalityOUP.pdf>
31. MILANOVIC, Branko. *Explaining the increase in inequality during transition* [elektronický zdroj]. Oxford: Blackwell Publishers, 1999. 43 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <http://siteresources.worldbank.org/INTDECINEQ/Resources/BMtransition.pdf>
32. MILANOVIC, Branko. True World income distribution, 1988 and 1993 - first calculation based on household surveys alone. [online] In: *The Economic Journal*. 2000, č. 1, p. 57. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <file:///C:/Users/ntb/Downloads/0305002.pdf>
33. MOCAN, Naci. Structural Unemployment, Cyclical Unemployment, and Income Inequality [online]. In: *Review of Economics and Statistics*. 1999, p. 122 – 134 [cit. 2018-11-12]. ISSN 0034-6535 Dostupné na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.528.4851&rep=rep1&type=pdf>
34. OECD. *In it Together: Why Less Inequality Benefits All* [elektronický zdroj]. Paris : OECD Publishing. 2015. 336 p. [cit. 2018-12-10]. ISBN 978-92-64-23266-2. Dostupné na: https://read.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en#page1
35. OSN. *Inequality Matters* [elektronický zdroj]. New York: Department of Economic and Social Affairs, 2013. 133 p. [cit. 2018-11-12]. ISBN 978-92-1-130322-3. Dostupné na: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/reports/InequalityMatters.pdf>

36. PAUHOFOVÁ, Iveta - ŽELINSKÝ, Tomáš. *Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku. Zborník statí.* [elektronický zdroj]. 1. vyd. Košice. Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Košiciach. 2012. 155 s. [2018-11-2]. ISBN: 978-80-553-1225-5. Dostupné na:
https://books.google.sk/books?hl=en&lr=&id=Ab7iCQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA11&dq=Pauhofov%C3%A1+I.,+%C5%BDelinsk%C3%BD+T.:+Nerovnos%C5%A5+a+chudoba+v+Eur%C3%B3pskej+%C3%BAnie+a+na+Slovensku.+Zborn%C3%ADk+stat%C3%AD.+Ekonomick%C3%A1+fakulta,+Technick%C3%A1+univerzita+v+Ko%C5%A1iciach.+Prv%C3%A9+vydanie,+2012.++&ots=cXNi_jwW4l&sig=94GN1BUAlJwI6LaVOqNRPF9pDIk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
37. PEICHL, Andreas - PESTEL, Nico - SCHNEIDER, Hilmar. Does Size Matter? The Impact of Changes in Household Structure on Income Distribution in Germany [online]. Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung: SOEP papers, 2010, No. 280. pp. 118-141 [cit. 2018-8-3]. Dostupné na:
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1475-4991.2011.00448.x>
38. PERROTI, Roberto. Income distribution and investment [online]. In *European Economic Review*. 1994, vol. 38, pp. 827-835 [cit. 2018-11-12]. Dostupné na:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0014292194901198>
39. PETRAKOS, George - RODRÍGUEZ-POSE Andrés – ROVOLIS, Antonis. *Growth, Integration and Regional Inequality in Europe* [elektronický zdroj]. Great Britain: Pion publication, 2005. 21 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na:
https://www.researchgate.net/profile/Andres_Rodriguez-Pose/publication/23539489_Growth_Integration_and_Regional_Disparities_in_the_European_Union/links/555f86c808ae9963a118b39f/Growth-Integration-and-Regional-Disparities-in-the-European-Union.pdf?origin=publication_list
40. RAJAN, Raghuram. *Fault Lines: How hidden fractures still threaten the world economy* [elektronický zdroj]. New Jersey : Princeton University Press. 2010, p. 286 [cit. 2018-11.12.]. ISBN 978-0-691-14683-6. Dostupné na:
https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4356416/mod_resource/content/1/%28Full%20Book%29%20Rajan%2C%20R.%20G%20%282010%20Fault%20Lines%20%20How%20Hidden%20Fractures%20Still%20Threaten%20the%20World%20.pd

41. RAVALLION, Martin. Growth and Poverty: Evidence from Developing Countries in the 1980s [online]. In: *Economic Letters*. 1995, pp. 411-417. [cit. 2018-11-12]. ISSN 0165-1765. Dostupné na:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/016517659400620H>
42. ROSER, Max –CUARESMA, Jesus. *Why is income inequality increasing in the Developed World? The Review of Income and Wealth* [elektronický zdroj]. 2014. 35 s. [cit. 2018-11-12]. ISSN 00346586. Dostupné na:
http://epub.wu.ac.at/4529/1/Roser_Crespo-Cuaresma_2014_RIW_inequality.pdf
43. SOLOW, Robert. A Contribution to the Theory of Economic Growth [online]. In: *Quarterly Journal of Economics*. The MIT Press, 1956, vol. 70, pp. 65–94 [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <http://piketty.pse.ens.fr/files/Solow1956.pdf>
44. STIGLITZ, Joseph. The global crisis, social protection and jobs. In: *International Labour Review*. 2009, p. 1-13 [cit. 2018-12-11]. Dostupné na:
https://www.ilo.org/public/english/revue/download/pdf/s1_stiglitz2009_1_2.pdf
45. STIGLITZ, Joseph. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers our Future* [elektronický zdroj]. Columbia University : 2014. 560 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na:
<http://www.pas.va/content/dam/accademia/pdf/es41/es41-stiglitz.pdf>
46. SZÖRFI, Béla. *Development and regional disparities—testing the Williamson curve hypothesis in the European Union* [elektronický zdroj]. Hungary : *Focus*, 2007. 37 p. [cit. 2018-11-12]. Dostupné na: <file:///C:/Users/ntb/Downloads/c05szb01.pdf>
47. VESELKOVÁ, Alexandra. *Príjmová nerovnosť ako svetový fenomén: Income inequality as a world phenomenon. Zborník príspevkov z Letnej školy slovenských ekonómov 2014: recenzovaný zborník: Belušké Slatiny, Slovensko* [elektronický zdroj]. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. s. 1-6. ISBN 978-80-225-3934-0.
48. WILLIAMSON, Jeffrey. Regional inequality and the process of national development: a description of the patterns [online]. In: *Economic and Cultural Change*. Chicago: Chicago Press Books, 1965, vol. 13. p. 1–84 [cit. 2018-11-12]. Dostupné na:
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/450136?journalCode=edcc>

49. WILKINSON, Richard. – PICKETT, Kate. *The spirit Level: Why Equality is Better for Everone*. [elektronický zdroj]. London: Penguin Books, 2010. 346 s. [cit. 2018-11-12]. ISBN 978-0-14-192115-0. Dostupné na:
https://books.google.sk/books?hl=en&lr=&id=jfJMajQulfQC&oi=fnd&pg=PT23&dq=WILKINSON,+Richard.+%E2%80%93PICKETT,+Kate.+The+spirit+Level:+Why+Equality+is+Better+for+Everone.%5B&ots=J-WhXcQxi&sig=s8ZB7HqwVETtmwcRwo9GePrBjgY&redir_esc=y#v=onepage&q=WILKINSON%2C%20Richard.%20%E2%80%93PICKETT%2C%20Kate.%20The%20spirit%20Level%3A%20Why%20Equality%20is%20Better%20for%20Everone.%5B&f=false
50. ZWEIMUELLER, Josef – FOELLM, Reto. Income distribution and macroeconomics: The role of product market power [online]. Zurich: University of Zurich, CESifo, IZA and Institute for Empirical Research in Economics, 2003. p. 43 [cit. 2018-11.12.]. Dostupné na internete:
<http://www.iew.unizh.ch/institute/chairs/zweimueller/downloads/wp/exclusion1.pdf>
51. ŽELINSKÝ Tomáš - PAUHÓFOVÁ, Iveta. Príjmové nerovnosti a chudoba v období krízy [online]. In: *Pauhofová, I. a ďalší: Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí. Európa, Slovensko–súvislosti globálneho ekonomického a mierového potenciálu*. Bratislava: Ekonomický ústav SAV, 2013. s. 76-85. ISBN 978-80-7144-212-7. Dostupné na internete:
http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/231_pauhofova_kol_paradigmy_buducich_zmien_v_21st_2013_2.pdf#page=76
52. <https://ec.europa.eu/eurostat>
53. <https://data.oecd.org/>

PRÍLOHY

Príloha č. 1 FEM model

Dependent variable:			
	GINI_KOEFICIENT		
	(1)	(2)	(3)
VEDA_VYSKUM	-0.104 (0.439)	0.415 (0.562)	-1.187 (0.787)
NEZAMESTNANOST	0.174*** (0.042)	0.136** (0.064)	0.313*** (0.061)
TERC_VZDELANIE	0.067 (0.070)	-0.007 (0.121)	0.166** (0.072)
HDP_PC	-0.00005 (0.00004)	0.0001 (0.0002)	-0.0001** (0.00004)
VELKOST_DOMACNOSTI	-5.950*** (1.122)	-8.815*** (1.415)	4.887 (2.972)
TRANSFERY	-17.122*** (1.477)	-17.993*** (2.025)	-16.714*** (1.789)
Observations	160	100	60
R2	0.594	0.649	0.763
Adjusted R2	0.500	0.536	0.642
F Statistic	31.502*** (df = 6; 129)	23.090*** (df = 6; 75)	20.956*** (df = 6; 39)
Note:		*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01	